

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Andra Kammaren. N:o 60.

Tisdagen den 5 Juni

Kl. 7 e. m.

fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts särskilda proposition angående reglering af utgifterna under riksstatens Femte hufvudtitel.

Punkten 1.

Mom. a.

Af Kongl. Maj:t var föreslaget,

»att anslaget till aflöning för flottans corpser och stater, nu utgörande	Kronor 1,201,484: —
mätte förhöjas med det till inqvarteringsbidrag åt båtsmanskompanichefer och en del andra i tjenstgöring städde officerare erforderliga belopp	» 8,800: —
	eller till Kronor 1,210,284: —»

*Angående
anslaget till
flottans
corpser och
stater.*

Utskottet hade hemställt, att anslaget till aflöning för flottans corpser och stater mätte i 1884 års riksstat till oförändradt belopp upptagas.

Efter uppläsning af denna hemställan — mot hvilken Herrar Grefve *G. Sparre*, *R. Montgomery-Cederhielm*, *L. Nordenfelt*, Grefve *K. Posse*, *R. Törnebladh*, Friherre *F. von Essen*, Friherre *R. von Kræmer*, Grefve *S. Lagerberg* Friherre *H. M. Palmstierna*, *W. Lothgius*, *J. Widén* och Friherre *G. Tamm*, inom Utskottet reserverat sig — anförde

Angående
anslaget till
flottans
corpser och
stater.
(Forts.)

Chefen för Kongl. Sjöförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Friherre von Otter: Då jag tillstyrkt Kongl. Maj:t att till Riksdagen göra framställning om förhöjning i aflöningsanslaget för flottans corpser och stater med 8,800 kronor, har sådant uteslutande skett för att afhjelpa en orättvisa och obillighet som en längre tid varit rådande i detta hänseende. Redan 1876 års Riksdag medgaf samtliga officärer, som tjenstgjorde vid flottans militärdepoter eller varf, att få åtnjuta inqvarteringsbidrag. Båtsmanskompanicheferna ansågos också till en början vara berättigade till sådant bidrag, men revisionen gjorde anmärkning mot de utbetalde medlen, och med anledning deraf måste desamma återbetalas. När man besinnar att samtliga officärer, som tjenstgöra vid depoterna, följaktligen cheferna för matroskompanierna och de officerare, som göra tjenst på varfven och vid stationerna och hvilka hafva stadig bostad, åtnjuta inqvarteringsersättning, synes det i högsta grad obilligt att icke båtsmanskompanicheferna, hvilka måste hafva bostad på två ställen, nemligen i landsorten då de äro der, och i staden då de äro der icke erhålla samma fördel. — De som äro gifta och hafva eget hushåll, hafva naturligtvis äfven eget hem, men när de flyttas fram och tillbaka, kunna de icke gerna taga med sig sitt bohag och sin familj hvarje gång, hvilket gör att de, som sagdt, måste hafva bostad på två ställen — när man, säger jag, besinnar att dessa båtsmanskompanichefer icke heller hafva flyttningshjelp i likhet med officerare som förflyttas från den ena stationen till den andra, så måste man medgifva att det är orättvist, att de icke åtminstone få inqvarteringsbidrag. På samma sätt är det vid öfverstyrelsen. Af de i marinförvaltningen tjenstgörande officärer äro två berättigade till inqvarteringsbidrag, men der finnas fyra som hafva precis samma tjenstgöring — men de två hafva intet sådant bidrag, så vida icke Kongl. Maj:t kan bereda motsvarande ersättning på annat håll. Det är af dessa anledningar som jag hemställer att den förändring göres i aflöningsanslaget, hvilken här är föreslagen och som är af verkligt behof påkallad.

Herr Sven Nilsson: Stats-Utskottet hade verkligen väntat att Riksdagen skulle blifva befriad från de ständigt återkommande förbättringarne i nya lönerogleringarne, i all synnerhet som löneroglering för dessa tjenstemän, hvarom här är fråga, så nyligen som 1876 egde rum. Jag förestälde mig också att då Kongl. Maj:ts proposition N:o 1 i afseende på denna sak framlades, detta skedde under förutsättning att det nya förslaget om sjöförsvarets ordnande skulle komma att antagas. Jag kan således icke fatta, huru, sedan denna fråga fallit, man kan ifrågasätta ökade anslag till ytterligare löneförhöjning för flottans befäl. På grund häraf får jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Lindmark: Jag ber att mot den siste talaren få anmärka, att här icke är fråga om någon löneförhöjning, utan endast om afhjelpande af en orättvisa. Hvad beträffar sjelfva aflöningsförslaget, ber jag till hvad Herr Chefen för Sjöförsvarsdepartementet yttrade få erinra Kammaren om, att 1877 års aflöningsstat, som antogs 1876,

framlades för Riksdagen i en helt annan form än den af Riksdagen antogs. Den var grundad på helt andra principer än de för landtförsvaret antagna, nemligen fast lön, tjänstgöringspenningar och inqvartering. Stats-Utskottet var dock icke belåtet med detta förhållande, utan önskade sådan ändring i flottans aflöningsstat, att den samma kom i närmare öfverensstämmelse med hvad som förut blifvit antaget för armén. Följden blef den att under pågående riksdagsarbete en ny aflöningsstat för flottan måste utarbetas, och då är det ursäktligt, om deri skulle förekommit en eller annan oegentlighet eller glömska. Att så varit fallet är tydligen bevisadt dermed, att dessa kompanichefer icke hafva något inqvarteringsbidrag. Händelsen var att då vid den nya reservstaten fans en del kaptener, hvilka, på grund af för dem gällande lönestat, åtnjuta inqvarteringsersättning, och hvilka tjänstgjorde i landsorten som kompanichefer; men dessa gå alltmera bort och måste ersättas med officerare på aktiv stat, hvilka, när de äro inkallade till tjänstgöring på stationen, äro berättigade till inqvartering. Första följden af denna kommendering som chef för ett båtsmanskompani, hvilken skulle vara ett bevis på förtroende, blir således en årlig minskning i inqvarteringsersättning af 400 kronor i Stockholm och 300 kronor i Karlskrona. Dertill kommer att, såsom Statsrådet och Chefen för Sjöförsvarsdepartementet påpekade, dessa officerare icke hafva flyttningsbidrag. Om t. ex. en sådan kompanichef kommenderas till Hernösand, erhåller han visserligen respenningar för sin person, men öfriga flyttningsomkostnader för sin familj får han bestrida ur egen kassa. Vanligen fortvarar en sådan kommendering tre år, efter hvilken tid officeren får återvända till stationen. En kapten, som kommenderas från Stockholm till Norrland, får således betala omkring 200 kronor i flyttningsomkostnader, går under 3 år i mistning af 1,200 kronors inqvarteringsersättning och får, då han reser tillbaka, åter bestå sin återflyttning till stationen med, säg 200 kronor. Således får denne kompanichef med betydligt ansvarfullare tjänstgöring än sina kamrater vid stationen under dessa tre år vidkännas en minskning i sina inkomster af 1,600 kronor eller af mer än 500 kronor om året. Jag vädjar till Kammarern, om detta kan vara med rättvisa och billighet förenligt. Här är, som sagdt, icke fråga om någon ny lönereglering, utan endast att uppläffa ett missförhållande, som tillkommit därför att den nya regleringen af Riksdagen så brådstörtadt beslöts. På grund häraf yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag eller anslagets höjande med 8,800 kronor.

Herr af Trolle: Jag känner icke närmare till, huru det tillgick vid den nya löneregleringens genomförande för flottan, men när jag sett, huru inqvarteringsförhållandena för flottans officerare för närvarande gestalta sig, har det alltid förvånat mig, att icke båtsmanskompanicheferna hafva inqvarteringsersättning, utan äro beröfvade all sådan. Jag har för min del trott, att, när löneregleringen skedde, förmodligen i förening med många andra reformer i sjöförsvaret, en sådan sak som denna möjligen blifvit förbisedd, att icke säga helt och hållet glömd. Jag tror därför också, att det vore stort

*Angående
anslaget till
flottans
corpsor och
stater.
(Forts.)*

Användande
anslaget till
flottans
corpser och
stater.
(Forts.)

skäl, att Riksdagen nu visade rättvisa och billighet mot dessa båtsmanskompanichefer. Att det varit ett förbiseende, dertill hemtar jag så mycket mera stöd deraf, att kompanicheferna vid matros-, eldare- och handtverkskompanierna vid stationerna i Stockholm och Karlskrona hafva inqvarteringsersättning med 400 kronor i Karlskrona och 500 kronor i Stockholm, utom det att de få använda lokaler i kronans hus. Och detta oaktadt dessa kompanichefer hafva långt mindre trägen verksamhet än båtsmanskompanicheferna, hvilka hafva att göra med båtsmän, spridda på olika håll i landsorten, då deremot kompanicheferna vid stationerna hafva folket, så att säga, rundt omkring sig. Annu flere skäl skulle kunna framdragas, men det anförda torde vara nog.

Jag tror således för min del att Riksdagen af billighetsskäl bör bevilja dessa små inqvarteringsbidrag för båtsmanskompanicheferna, hvartill jag också yrkar bifall.

Herr O. B. Olsson: Jag vågar icke ingå i något bedömande af huruvida båtsmanskompanicheferna hafva mer eller mindre att göra än flottans öfriga officerare, men hvad jag bestämdt vet, är att det måste räknas såsom en merit att blifva förordnad till båtsmanskompanichef. Och att en sådan icke tillerkännes någon inqvarteringsersättning är enligt mitt förmenande alldeles riktigt, eftersom man väl måste antaga, att det kostar mycket mindre att lefva på landet eller i de smärre städerna än i Stockholm och Karlskrona, der de öfriga officerarne äro stationerade. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på en annan sak, och det är att flottans officerare hafva en förmån som icke är så liten, utan tvärt om — det vågar jag påstå — ganska stor. Vid kommendering till sjös hafva de nemligen en ganska betydligt förhöjd dagaflöning, hvilken ännu mer ökas, när seglingen utsträcker sig öfver en viss gräns på hafvet. Dessutom hafva de messpenningar med mera, hvilket allt ökar deras inkomster i så väsentlig grad, att jag för min del icke kan vara med om att öka det ifrågakvande anslaget, utan yrkar jag bifall till Utskottets förslag. Och då de stora frågorna nu genom Första Kammarens motstånd fallit, är det för mig desto mer omöjligt att kunna biträda någon annan mening än den, till hvilken Utskottet kommit.

Herr Lindmark: Det är andra gången i dag vi höra ett försök till historik angående orsaken till de stora frågornas fall. Jag påstår, i motsats mot den föregående talaren, att det är Andra Kammararen som har på sitt samvete att dessa frågor fallit.

Jag begärde ordet endast för att säga att, då Herr Ola Bosson Olsson varit ledamot i sjöförsvarskomitén, det icke borde vara honom obekant, att de aflöningsförmåner under sjökommendering, som flottans officerare för närvarande hafva, äro icke så obetydligt lägre än förr. Jag vill blott nämna detta.

Herr O. B. Olsson: Under sådana förhållanden, som den siste talaren uppgifvit, skulle det vara roligt att erhålla upplysning om, i hvilket afseende flottans officerares löneförmåner äro mindre nu än

förr. Det skulle vara roligt att få höra detta, och jag tror att det till och med skulle intressera Kammarens öfriga ledamöter.

*Angående
anslaget till
flottans
corpser och
stater.
(Forts.)*

Herr Lindmark: Jag är icke i stånd att på requisition meddela en sådan upplysning, men skall när som helst framdeles stå Herr Ola Bosson Olsson till tjänst dermed, likasom jag inom komitén redogjorde därför, just för honom. Som sagdt, jag är icke i stånd att nu genast efterkomma hans önskan, men skall vid första lämpliga tillfälle lemna honom sådana uppgifter, som tydligt visa att flottans officerare hade betydligt bättre vilkor på sjön förr än nu.

Sedan överläggningen förklarats slutad oeh Herr Talmannen gifvit propositioner enligt de meningar som förekommit, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Mom. b) och c):

Biföllos.

Punkten 2.

Utskottets deri gjorda hemställan blef af Kammaren bifallen.

Punkten 3.

Utskottet hade hemställt, att Riksdagen måtte, med bifall till derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, höja anslaget till flottans öfningar från 550,000 kronor till 670,000 kronor.

*Angående
anslaget till
flottans
öfningar.*

Mot denna hemställan var reservation inom Utskottet afgifven af Herrar *C. Ivarsson, Sven Andreasson, Ola Bosson Olsson, Nils Petersson* i Runtorp, *Ola Andersson* i Burlöf, *Jan Andersson, P. O. Hörnfeldt, J. E. Johansson, E. Key, Carl Anders Larsson, Sven Nilsson* i Efveröd och *Pehr Pehrsson* i Törneryd, hvilka yrkat, att anslaget till flottans öfningar måtte i 1884 års riksstat till otörändradt belopp, 550,000 kronor, upptagas.

Herr Aug. Peterson yttrade: Jag hemställer, huruvida det kan vara så nödvändigt att bevilja en sådan förhöjning af ifrågavarande anslag som Utskottet föreslagit. Jag tror icke att vi böra höja detta anslag till öfning af flottans manskap: enligt mitt förmenande torde det förutvarande anslaget, 550,000 kronor, vara alldes tillräckligt. Då nu härordningsförslaget fallit och man kan hafva förhoppning att ett nytt sådant skall komma till stånd i den närmaste framtiden, tycker jag att man icke bör öka öfningsanslaget, och därför yrkar jag att Riksdagen ej måtte bifalla detta tillskott af 120,000 kronor, och således får jag hemställa om afslag på Utskottets hemställan i denna punkt.

Angående
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)

Herr O. B. Olsson: Jag har tvenne gånger förut åberopat utgången af härordningsförslaget såsom ett skäl för mina påståenden, men, som ett gammalt ordspråk säger, att alla goda ting äro tre, skall jag åberopa samma skäl för tredje gången. Det kan väl således af denna orsak icke vara lämpligt att öka anslaget för flottans öfningar med 120,000 kronor. Det är väl sant, att sjöförsvarskomitén föreslagit att öka anslaget med det belopp Utskottet godkänt, men det var under den förutsättningen, att man skulle få ett bättre försvar till sjös och äfven till lands, än det vi nu hafva. Då detta icke skett, kan jag för min del icke vara med om detta ökande af anslaget, och jag kan det desto mindre, som det är allmänt känt, åtminstone bland de personer som suttit i sjöförsvarskomitén, att af det manskap, tillhörande flottan, som ärligen blifver inkommanderadt, en stor del nått den åldern, att de äro oduglige att gå till sjös, och enligt de upplysningar, som kommit sjöförsvarskomitén till handa uppgick antalet af den så kallade varfsklassen den 31 Mars 1881 till 1,153 man. Är det under sådana förhållanden skäl att öka flottans öfningsanslag, när det finnes så många båtsmän, som måste sysselsättas i land, hufvudsakligast till följd deraf att de äro odugliga till att vara till sjös? Jag kan för min del icke vara med om att anslaget till flottans öfningar i någon den ringaste mån ökas, förr än flottans bemanning blifver ordnad på ett annat sätt, än nu är förhållandet. Det är på denna grund jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Chefen för Kongl. Sjöförvarsdepartementet Herr Statsrådet Friherre von Otter: Med anledning af den siste talarens yttrande beder jag att få fästa hans uppmärksamhet på, att förevarande öfningsanslag icke har det ringaste att göra med den föreslagna och numera fallna försvarsorganisationen. Ty redan år 1875, eller under den nuvarande organisationen af sjöförsvaret, ingick Kongl. Maj:t till Riksdagen med anhållan att få öfningsanslaget för flottan höjdt till ungefär samma belopp, som det nu föreslagna eller 670,000 kronor, och detta under åberopande deraf, att kostnaderna för öfningarne ökats med 42 procent. De hafva naturligtvis nu stigit i ännu högre grad, och till följd deraf är anslaget nu ändå mera otillräckligt. Hvad öfningarne beträffar, är det icke blott båtsmännen, utan äfven matroscorpsen, som skall öfvas, och första villkoret för att de skola hafva gagn af öfningsanslaget är, att hela personalen så väl befäl som underbefäl och manskap kunna ordentligt öfvas och göras hemmastadda med den dyrbara materiel, vi hafva. Ty kunna de icke sköta den, hvad skola vi då med både personalen och materielen? Detta är det första villkoret, och det kan man icke uppfylla med det nuvarande anslaget. Sjöförsvarskomitén, hvori Herr Ola Bosson Olsson deltog, har uppgjort ett lämpligt förslag till öfningar för flottan, hvori icke för närvarande någon minskning kan ega rum, om det afsedda ändamålet skall kunna uppnås.

Hvad rekrytartygen och öfningsfartygen för skeppsgossarne beträffar, kunna de naturligtvis icke indragas och icke heller borde sådant ifrågakomma med skjutskolan, för hvilket ändamål linieskeppet Stockholm för några år sedan apterades och afsågs i förening med

två kanonbåtar och några mindre ångfartyg. Flottans personal skulle der öfvas i skjutskicklighet samt inhemta kunskaper i artilleri-väsendet och fältbefästningskonst af enklare beskaffenhet. Dessa öfningsfartyg hafva emellertid hittills icke kunnat läggas ut af brist på medel, och linieskeppet Stockholm ligger ännu i samma skick som för 2 å 3 år sedan, utan att kunna användas. Jag frågar om det kan vara skäl att på detta sätt hafva fartyget liggande och draga sitt dyrbara underhåll utan att kunna användas för det afsedda vigtiga behovet, personalens öfning. Lika illa är det bestämdt med samöfningarne. Man försöker visserligen att om möjligt årligen skicka ut ett tillräckligt antal fartyg för att bilda små afdelningar eller eskadrar, men dels måste antalet fartyg reduceras, så att de afsedda vigtiga öfningarne icke kunna på ett fullt ändamålsenligt sätt bedrivas, och dels måste tiden inskränkas, så att den blifver alltför kort, för att det skall blifva något bevändt med hela öfningen. Särskildt skall jag be att såsom ett exempel få nämna, att för två år sedan, då en af ledamöterna i Kammaren var eskaderechef, räckte hans befäl i nio dagar, deri inbegripet in- och afmönstringsdagarna. Under tiden skulle eskadern dessutom inspekteras och uppvisas, och herrarne kunna sjelfva räkna ut, huru mycket tid, som blef öfver till att öfva manskapet på. Det är gifvet, att öfningarne på detta sätt blifva mycket dyra, i förhållande till gagnet, då fartygens utrustning och afrustning taga brorslotten af anslaget och mycket litet af detsamma blifver kvar för sjelfva öfningarne. Kunde dessa utsträckas såsom komitén föreslagit, skulle det vara en stor fördel.

Man har här talat om, att danskarne hade en bättre flotta än vi, oaktadt de hade mycket mindre öfningsanslag. Detta beror på ett misstag, ty i Danmark har flottan ett årligt öfningsanslag af 800,000 kronor, ehuru den icke har mera folk att öfva än vi, som dessutom för närvarande hafva mera sjöfolk, än vi skulle få enligt sjöförsvarskomiténs förslag.

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag, att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson: Det är mycket riktigt att Kongl. Maj:t af 1875 års Riksdag begärde ett ökadt anslag för öfning af flottans personal; men jag vill fästa uppmärksamheten på att Kongl. Maj:t då också framlade ett förslag till ny härordning, och att detta förslag föll. Det är således alldeles samma förhållande nu som då. Kongl. Maj:t har också i år framlagt förslag om förhöjning i anslaget till öfning af flottans personal, men äfven förslag till ett ökadt landt-försvaret. Således står frågan nu på alldeles samma ståndpunkt som vid 1875 års riksdag, då det då framlagda stora härordningsförslaget föll. Vid samma riksdag föll också frågan om ökade öfningar för manskapet vid flottan.

Att man i Danmark för samma ändamål beviljar betydligt större anslag än i Sverige, är väl icke att förundra sig öfver, ty der finnes — i motsatts till hvad vi ega — en ordnad krigsmakt så väl för landt- som sjöförsvaret, och der hafva större anslag således allt skäl för sig, men så länge förhållandet är sådant i vårt land, som det

*Angående
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)*

Angående
anslag till
flottans
öfningar.
(Forts.)

för närvarande företer sig, anser jag icke heller skäl att vidare öka detta anslag. Det har förundrat mig att, sedan de stora frågorna numera fallit, regeringen fortfarande vidhållit sin fordran på anslag till ökade öfningar för flottans manskap. Såsom Kammaren känner hafva nemligen föregående regeringar hos Riksdagen gjort framställningar med begäran att båtsmanshällen måtte ställas på vakans. Då det sålunda är från regeringens sida förut uttaladt, att båtsmän icke vidare lämpligen böra användas för sjöförsvaret, har jag svårt att kunna finna något berättigadt uti den gjorda framställningen. Om förslaget ginge derpå ut att bevilja anslag till ökade öfningar uteslutande åt underbefälet och matroscorpsen, såsom chefen för Sjöförvarsdepartementet antyde, hade jag kunnat förstå en sådan begäran, men då förslaget icke innehåller något sådant, utan det måste vara fråga om att den föreslagna förhöjningen i anslaget skall afse jenväl öfning för båtsmännen, kan jag icke vara med derom, utan anhåller att detta öfningsanslag må uppföras i riksstaten med samma belopp som förut, eller 550,000 kronor.

Friherre Leijonhufvud: Jag för min del kan icke undertrycka den reflektion, jag äfven vid flere föregående tillfällen haft anledning att göra, att, när det gäller vårt försvarsväsen, målet synes vara att ackordera så att man komme sams om ett resultat — godt eller dåligt. — Men man glömmar att målet är att uppnå ett verkligt godt resultat, någonting som duger i striden för landets försvar. I min tanke bör således det förhållande, att Kongl. Maj:ts förslag till en ny härordning blifvit af Riksdagen afslaget, föranleda dertill att vi med desto större omsorg söka upprätthålla det försvar vi redan ega i stället för att låta det förfalla. Vårt försvarsväsen har stått på aldeles samma punkt under en hel mansålder, men om förhållandena i detta afseende icke nu äro sämre än för 40 år sedan, stå vi dock nu långt mer än förr i detta afseende tillbaka i jämförelse med andra europeiska länder. Och nu vill man icke ens till flottan bevilja de medel som kunna bidra till att fylla den obetydliga uppgift, som den enligt nyare tidens uppfattning har att hos oss fullgöra.

Jag har ock inhemtat af Herr Ola Bosson Olssons vid sjöförvarskomiténs betänkande fogade reservation någonting ungefär så lydande: att, sedan vi numera i högre grad än förr börjat lägga an på sjöförsvaret, vi icke behöfde bekosta så mycket för landförsvaret. Jag har genoggått sjöförvarskomiténs betänkande och har icke kunnat finna att denna komité i sitt förslag förlänat sjöförsvaret någon väsentligt större betydelse än det förut haft, nemligen att tillse att vi icke helt och hållet i händelse af krig må öfverrumplas af fienden, och att en fiendtlig här åtminstone icke kan öfverföras till vårt land på vanliga passagerarfartyg, utan att det kan bidra till att vi vinna tid för en mobilisering genom att försvåra en fiendes landstigning på våra kuster.

Lägre kunna icke anspråken på vår flotta ställas, men om vi helt och hållet försumma flottans materiel och personalens öfning blifver flottan icke i stånd att uträtta icke ens så mycket. Vi kunna

å andra sidan ställa mycket högre anspråk på vår flotta, men då förslå icke de 5 millioner, som beräknats för sjöförsvaret, och om vi ämna upptaga en strid på öppna sjön med någon af våra större gran- nars flottor, räcker ej ett årligt anslag vare sig af 5 eller 10 millio- ner kronor. Hvad som nu begäres är således det minsta möjliga, och jag yrkar därför bifall till Kongl. Maj:t proposition i förelig- gande fråga.

*Angående
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)*

Herr O. B. Olsson: Med anledning af den siste talarens yttrande ber jag få anmärka, att jag finner det ganska oväntadt att från honom höra det uttalande, att han icke numera ställer större anspråk på sjöförsvaret än man hittills gjort. Vid sådant förhållande följer i min tanke såsom konklusion, att vi icke alls behöfva förstärka flottans materiel. Jag för min del instämmer i denna hans upp- fattning, men såsom sagdt, jag hade icke trott att en sådan mening skulle uttalas från det hållet.

Jag för min del har under mitt deltagande i sjöförsvarskomiténs arbeten fått den föreställning, att man med ett blifvande sjöförsvar hade för afsigt att utträta betydligt mera än hittills varit möjligt. Men nu är jag genom Friherre Leijonhufvuds yttrande lugnad i det afseendet, då jag i denna fråga om nödvändigheten af anslag till nya fartygsbyggnader i allo delar hans åsigt om lämpligheten att hålla sig vid status quo.

Chefen för Sjöförvarsdepartementet nämnde nyss, att anslaget till danska flottans öfningar vore betydligt större än hos oss. Det känner jag visserligen icke och vill därför naturligtvis icke bestrida nppgiftens rigtighet, men jag vill dock påminna derom att i Danmark är så väl sjö- som landförsvaret grundadt på ren värnpligt. Hos oss deremot öfvas folket under en lång följd af år, då i Danmark hvarje år intages nytt folk, som öfvas en tid och sedan får återgå till yrkena; och det är således en väsentlig skilnad mellan förhållan- dena der och hos oss. Att deras anslag till flottans öfningar under sådana omständigheter behöfver vara dubbelt så stort som hos oss, torde icke förundra någon.

Jag skulle kunna hafva åtskilligt annat att nu säga, men jag vill för närvarande icke uppehålla diskussionen. Jag yrkar fort- farande att anslaget till flottans öfningar blir detsamma som förut.

Herr vice Tahnannen Ifvarsson: Hur man än tänker sig att försvarsväsendet skall ordnas, kan väl ingen eller åtminstone icke mången föreställa sig, att de gamla båtsmännen skola någon längre tid bibehållas för flottans bemaning. Om nu så är förhållandet, hvil- ket jag hoppas, så antager jag också att det tjänar till föga, om ens till något, att kosta särdeles stora summor på deras öfning, i synnerhet om dessa öfningar äro af samma beskaffenhet som förr, då man sett dem gå på landbacken och sköta helt andra göromål än hvad som tillhör sjöförsvaret. Nu har Kongl. Maj:t emellertid begärt ett stort anslag, hvilket likväl af reservanterna föreslagits att utgå med ett lägre belopp, ett belopp, som dock torde vara fullt tillräckligt för öfning af icke blott matroscorpen utan äfven för er-

Angående
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts)

forderligt antal båtsmän. Det nuvarande anslaget torde således vara tillräckligt för detta ändamål, om man icke inkallar för många båtsmän till tjenstgöring. Går man till väga på detta sätt, så håller jag före att matroscorpsen får tillräcklig öfning för den summa, som af Riksdagen hittills beviljats, och som jag icke tror är någons mening att motsätta sig eller minska. Visserligen har jag hört ett par talare yrka rent afslag på Utskottets hemställan, men jag antager att de hafva samma mening i denna sak som Herr Sven Nilsson i Efveröd, eller att anslaget skulle i riksstaten uppföras med samma summa som hittills, och beviljar man detta belopp, tror jag att man under nuvarande förhållanden uppfyllt allan rättfärdighet i detta afseende.

Jag förenar mig således med Herr Sven Nilsson i hans yrkande, att Utskottets förslag måtte afslås i afseende å den ifrågasatta tillökningen af anslaget, men att det nuvarande anslaget måtte uppföras i riksstaten och stå qvar för sitt ändamål såsom hittills.

Herrar *A. Magnusson* och *J. E. Ericsson* i Ahlberga instämde med Herr vice Talmannen.

Herr Lindmark: Det är icke första gången som jag här får bryta en lans för båtsmännen. Jag beklagar att Herr vice Talmannen icke haft tillfälle att besöka flottans exercisskolor å Skeppsholmen och se på hvad sätt båtsmännen öfvas och sysselsättas. Rekryterna äro 7 månader i exercisskolan och 4 månader på ett sjögående örlogsfartyg; deras första uppfostran efter antagningen motsvarar således ungefär ett års värnpligtstjenstgöring. Jag tror mig också känna till hvad verkningar dessa öfningar haft på båtsmännen; jag vet att rekryter, som genomgått denna öfning, året derpå seglat som bäste män på roslagsskonare. Detta om båtsmännen.

Här är nu fråga, om det är skäl att bevilja medel för ökade öfningar, specielt för främjande af befälets underbefälets och förhandsmanskapets skjutskicklighet. Det finnes icke mig veterligen någon europeisk nation, som har en flotta, som icke har ett exercis- och skjutartyg, å hvilket så väl befäl och underbefäl som jemväl förhandsmanskap vid kanonerna inöfvas i skötandet af flottans allt mer komplicerade artillerimateriel. Det är nu för att en del af flottans personal måtte komma i tillfälle att genomgå en särskild sådan öfningskurs i artilleriexercis och skarpskjutning som Kongl. Maj: egentligen begärt ökad öfningsanslag. Ett sådant skjutfartyg, hvarom här är fråga, skulle förläggas på redan af Karlskrona för en tid af 2 å 3 månader, beroende på disponibla tillgångar.

Det är ty värr ganska dyrt att nu inöfva manskapet till skjutskicklighet, då ammunitionen till de gröfre pjeserna är synnerligen dyrbar, men så vidt man skall hafva någon nytta af dessa kanoner, om det gäller, så är det nödvändigt att befälet och manskapet fått öfva sig på nämnda sätt. Således är här icke meningen att lägga ökade eller förlängda öfningar på båtsmännen, utan att sätta oss i stånd att utföra sådana öfningar som, af brist på medel, hittills icke kunnat utföras och hvartill kommenderas, förutom befäl och under-

befäl, sådane af matroskorpsen och bland de yngre båtsmännen som härför bäst lämpa sig. Jag förmodar att denna sak då är klar.

Hvad beträffar denna frågas sammanställning med de stora frågorna, så ber jag om ursäkt om jag under hela debatten i afton icke kan ställa mig på denna ståndpunkt. Jag föreställer mig tvärt om att om vi gjort skeppsbrott på ett håll, är det desto mera skäl att taga igen skadan på ett annat.

*Angående
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)*

Herr Magnus Jonsson: Jag vill endast hemställa till Kammarrens ledamöter, huruvida man kan anse det klokt att öfva en både af regering och Riksdag utdömd institution, den s. k. båtsmansinstitutionen.

Det är allom väl bekant, att dessa båtsmän taga lega och tjena så länge de ega krafter att fullgöra sina åligganden. Deras mediumtjenstetid blifver omkring 20—21 år. Nu veta vi att öfningstiden för dessa båtsmän består uti tjenstgöring hvart tredje år; då ligga de ute på s. k. årstjenst. Sedan hafva de dessutom längre eller kortare öfningar. Förut skedde dessa uti två på hvarandra följande somrar, då de utkommenderades i 4 å 5 månader, men numera har detta ändrats derhän, att de utkommenderas endast den ena af de båda somrar, som de icke varit i årstjenst och således äro fria en hel sommar. Jag frågar då om det kan vara skäl att öfva alla af dessa utslitna båtsmän under så lång tid? Jag tycker att det icke kan vara någon nytta dermed, i synnerhet då man vet att en stor del af dem begagnas till helt andra göromål än militära. I dag på förmiddagen talade man om ett åldrigt och utdömdt krigföringsätt, nemligen att tillintetgöra enkor och barn efter befälet till lands. Jag hemställer då om icke just detta är ett föräldradt krigföringsätt att tillintetgöra båtsmän, deras hustrur, enkor och barn. Det är visserligen icke så ofta det händer, men det inträffar dock en eller annan gång, att dessa båtsmän blifva så förstörde att de icke komma hem med lifvet, eller också blifva så skadade att de äro oförmögna till något arbete, och då blifver det församlingarne, som få åtaga sig underhållet af dem samt deras enkor, hustrur och barn.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att de af båtsmännens hustrur, som äro lemnade hemma under hela det år deras män äro utkommenderade till tjenstgöring, få draga sig fram så godt de kunna. Många af dem hafva en stor skara barn, som de då icke förmå underhålla, utan de få ofta anlita sina grannars hjälpsamhet.

Då våra båtsmän således, när de tjenat 25—30 år, icke hafva större pension än mellan 9 och 45 kronor, så hemställer jag om icke detta just är ett krigföringsätt, som borde anses mera föräldradt än det, som förevar på förmiddagen. Enligt min åsigt borde man således inskränka, dessa öfningar såsom äfven Herr vice Talmannen påpekade. Kommendera ut ynglingarne och låt desse vara i tjenstgöring en längre tid, ty derigenom kunde man bespara många äldre krafter till göromål, för hvilka de äro mera lämpliga.

Jag kan således för min del icke vara med om att man utsträcker dessa öfningar, i all synnerhet då vi hafva stammen grundad på det sätt som nu är förhållandet.

Angående
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)

Jag anhåller om bifall till det af herr S. Nilsson i Efveröd gjorda yrkande.

Herr Sven Nilsson: Herr Lindmark fästade vår uppmärksamhet på att detta anslag icke skulle användas för båtsmännens ökade öfningar, utan för underbefälens utbildning i tjensten, äfvensom för manskapets skjutöfningar. Jag ber då Herr Lindmark upplysa oss om huruvida det finnes något i Kongl. Maj:ts proposition, som häntyder på något sådant. Jag vill hänvisa honom till Kongl. Maj:ts proposition N:o 1 sid. 7, der regeringen först motiverat sin framställning till Riksdagen i detta fall, äfvensom till Kongl. Maj:ts proposition N:o 51, också sid. 7, der regeringens senare motivering finnes att tillgå, och der finnes icke ett enda ord om huru Kongl. Maj:t skall använda detta anslag annat än till ökade öfningar för manskapet. Om Riksdagen således bifaller det anslag, som Kongl. Maj:t begärt, så föreställer jag mig att Kongl. Maj:t äfven har rätt att använda detta anslag äfven till båtsmännens öfningar. Det är således för mig, ofattligt huru man kan vilja göra en sådan åsigtgällande inom Kammaren, då det från regeringens sida icke ifrågasatts att använda detta anslag för andra ändamål än öfningar af manskapet i allmänhet.

Friherre Leijonhufvud: Det är icke så sällan man hör en ständigt återkommande upprepning af något som af en föregående talare klart och tydligt blifvit vederlagdt. Så var förhållandet angående båtsmännens duglighet. Herr Lindmark redogjorde på ett fullständigt och uttömmande sätt för deras duglighet, och strax derpå stiger en talare upp och vill med all säkerhet påstå, att de äro odugliga. Jag tror dock att man får tillerkänna flottans officerare ett kraftigare vitsord i detta fall än en bonde från landet. Det är åtminstone min övertygelse.

Jag ber vidare att få reservera mig mot det yttrandet, att båtsmanshålet skulle vara utdömt af Konung och Riksdag. Det har hvarken af Konung eller Riksdag blifvit utdömdt. Om Andra Kammarens majoritet gjort det, det kan så vara, men icke har det skett till följd af Konungens eller Riksdagens beslut. Kongl. Maj:t har, för att göra Andra Kammarens majoritet till viljes, att afskaffa det indelta båtsmanshålet, föreslagit ett annat sätt för manskapets anskaffande till flottan, men en utdömelse af detta båtsmanshåll finnes icke omtaladt i Kongl. Maj:ts förslag, ännu mindre i Riksdagens beslut.

Samme talare yttrade vidare något om båtsmännens hustrur. Hvad hafva hustrurna med dessa öfningar att göra? Visserligen har jag hört talas om att man 1789 sände Smälands ryttare som besättning på ett par linieskepp, men att man utskickat deras hustrur, det har jag icke hört omtalas. Det är folket, männerna, som behöfva öfningar i händelse de skola möta en annalkande fiende.

Herr Nils Petersson: Det kan väl vara svårt att bestrida den saken, att icke båtsmännen äro bättre öfvade nu för tiden än hvad

de förut varit. Om vi på landsbygden icke förstå att Kongl. Maj:t vill hafva en utvidgad tjänstgöring för dessa båtsmän, så förstå vi dock att detta blir dyrare för oss, som måste hålla dem i kronans tjänst. Det få vi nog vidkännas. Denna fråga hänger således tillsammans med det ofta omtalade indelningsverket. Så länge det gamla indelningsverket varade, måste de genomgå sina rekrytskolor och derutöfver hafva sin vanliga ärligen återkommande tjänstgöring, och det hafva vi vant oss vid. Hade ett nytt system införts, hade man hållit dem hela året om i tjänstgöring. Det är således det gamla indelningsverket, som hänger härpå. Det kan väl icke vara rätt att hålla karlen i statens tjänst under fredstid. Det har varit det hufvudsakliga skälet, hvarför man måste yrka afslag på det af Herr vice Talmannen gjorda yrkandet.

*Angående
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)*

Herr B. O. Olsson: För min del har jag varit åsyna vittne till de uppvisningar, som skett med flottans personal. Jag har för min del icke haft några anmärkningar att göra emot dessa uppvisningar och jag har icke hört någon annan, som icke varit belåten dermed. Deraf skulle således följa, att dessa båtsmän icke skulle behöfva några vidare öfningar. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på, att 1881 fanns det 1,153 man vid flottans station, hvilka i anseende till sin höga ålder ansågos odugliga, och dessa behöfde icke någon vidare öfning, då de voro olämpliga att gå till sjös. Härtill kommer ytterligare att detta båtsmanshåll under senare tiden stälts på vakans till 1,016 nummer, således har båtsmännens effektiva antal betydligt minskats, hvarför det nuvarande anslaget till öfningar bör kunna räcka till. Skulle det icke så göra, tror jag att det mycket väl kan tillgå på det sättet, som jag i egenskap af statsrevisor vid granskningen af flottans räkenskaper funnit, att man till förekommande behof tagit af det anslag, som funnits att tillgå. Jag vill icke säga att man tagit af öfningsanslaget, men åtminstone hafva byggnads- och reparationsanslagen blifvit använda till hvarjehanda för anslaget främmande ändamål.

Det är därför som jag fortfarande vidhåller mitt yrkande att detta öfningsanslag måtte behållas vid hvad det förut varit eller 550,000 kronor.

Herr vice Talmannen Ifvarsson: En talare har sagt, att ifall jag hade besökt flottans station på Skeppsholmen, hade jag fått en annan uppfattning af dessa båtsmäns tjänstgöring. Jag får verkligen tillstå att jag sällan gjort något sådant besök, emedan jag haft andra göromål, som upptagit min tid. Jag har dock vid stationen i Karlskrona sett och äfven af båtsmän från Halland hört omtalas deras göromål. Det har då visat sig att en del af desse båtsmän användes till skräddare och skomakare, en del är anställd såsom boddrängar hos handlande, andra hafva varit trädgårdsdrängar hos officerarne eller enskilde män, och andra vedhuggare, m. m. Största delen användes således till andra än militära ändamål. Om jag icke kan hafva anspråk på att här blifva så väl trodd som en af flottans office-

Angående
anslag till
flottans
öfningar.
(Forts.)

rare, så måste jag väl sjelf få tro på hvad jag sjelf sett och hört. Då man sett och hört detta, är det icke underligt att man kommer till den åsigt, att det kunde vara onödigt att så många båtsmän inkallades till tjenstgöring, då det icke finnes andra göromål för dem än att de få sysselsätta sig med sådana saker, som äro främmande för sjöförsvaret. Jag föreställer mig således, att om ett mindre antal båtsmän inkallades, en ganska stor besparing i anslaget skulle uppstå, hvilken besparing kunde på ändamålsenligare sätt användas till sjövapnets utveckling, på samma gång både nu varande anslaget blefve tillräckligt för nödiga öfningar och rotehållarne blefvo mindre betungade.

Jag tror, att det skulle vara en bättre hushållning och till mera gagn än på detta sätt tillvägagå, och till följd deraf anser jag det icke vara lämpligt att under närvarande förhållanden höja öfningsanslaget. Härtill kommer såsom ytterligare skäl att det, såsom jag redan sagt, icke lär kunna dröja länge innan det måste tillses att flottan erhåller ett lämpligare manskap än det nuvarande, om detta vapen skall blifva till verkligt gagn för landet.

Herr Magnus Jonsson: Jag beklagar, att jag icke hörde Friherre Leijonhufvuds anförande i dess helhet, men efter hvad jag kunnat märka, har en del deraf blifvit af vice Talmannen besvarad. Jag skall emellertid fästa den högt ärade talarens likasom Kammararens uppmärksamhet derpå att, så vidt jag icke missminner mig, regeringen vid 1871 års riksdag framlagt ett förslag, deruti hemstälts att en stor del af, om icke hela båtsmansnumerären skulle öfverflyttas till landtförsvaret. För min del har jag icke kunnat finna annat än att Kongl. Maj:t i denna proposition yttrat, att båtsmansinstitutionen i allo vore olämplig; och inom riksförsamlingen har, såsom vi veta, en sådan åsigt uttalat sig, snart sagdt, vid hvarje riksdag. Jag ber tillika få fästa Kammararens uppmärksamhet vid det förhållande att Friherre Leijonhufvud nämnda år var ledamot af Regeringen. Jag trodde följaktligen, att han skulle hafva i friskt minne att regeringen uttalat sitt ogillande om den nuvarande båtsmansinstitutionen.

Friherre Leijonhufvud yttrade, då han förra gången hade ordet, att sjöförsvaret blifvit försummadt och gått tillbaka dag för dag under 40 års tid. Jag beklagar om så vore förhållandet, då man haft manskapet i tjenstgöring alla åren. Men om förhållandet verkligen skulle vara sådant som Friherre Leijonhufvud nämnde, så skulle möjligen anledningen dertill kunna sökas i sådana omständigheter, som vice Talmannen nyss anförde och jag för några år sedan berättade. Jag tror, att det är för en stor del af Kammararens ledamöter väl bekant, att man måste gömma i fartygen 40 man för att icke riksdagsmännen skulle få reda på dem. Under sådana förhållanden undrar jag icke på, att det blifvit sämre och sämre med sjöförsvaret för hvarje dag under 40 år. Nu hafva vi emellertid från en talare, som är marinbefälhafvare, erfärit, att förhållandena vid sjöförsvaret äro bättre nu än förr; och jag tror det äfven.

Herr af Trolle: Jag beder få säga några ord dels med afseende å båtsmanshållet och dels beträffande förevarande fråga om förhöjning i öfningsanslaget.

*Angående
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)*

I likhet med Herr Lindmark erkänner jag, att båtsmännen äro förträffliga för bemanning af våra örlogsfartyg. Så var dock icke förhållandet för några år sedan, men detta berodde derpå, att öfningarne då voro helt olika mot nu. Herr Lindmark har redan erinrat om de öfningar, som båtsmännen få undergå. Först kommenderas de till ett halft års rekrytskola och derefter på öfningsexpedition under en sommar. När båtsmännen uppkomma i tredje sjömansklassen och uppåddas till stationen, så gå de ytterligare igenom en exercisskola och, sedan de inträdt i andra sjömansklassen, hafva de änyo en skola på stationen att genomgå. Härigenom erhålla båtsmännen en ganska god öfning, så att flottan ingalunda har någon anledning till att beklaga sig öfver det nuvarande båtsmanshållet, och jag tror icke heller, att man önskar något ombyte. Men det är naturligt, att, om försvarsväsendet omorganiserar, sjöförsvaret måste följa landtförsvaret i släptåg.

Herr vice Talmannen yttrade, att båtsmännen skulle vid stationen användas såsom skräddare, skomakare, trädgårdsmästare eller med andra ord till sådana sysselsättningar, som icke hade något att skaffa med deras tjänstgöring såsom båtsmän. Det kan väl vara händelsen, att de sysselsätta sig med dylika göromål, men man bör taga närmare reda på, huru härmed sig förhåller. Karlarne användas utslutande i kronans tjänst, men när de äro på stationen, anhålla somlige, för att slippa att bo i kasernen, att få vistas om nätterna hos någon skräddare, skomakare, trädgårdsmästare o. s. v. De få rättighet dertill och ligga der om nätterna. Om de då under sina fristunder biträda vid att lappa ett par byxor eller ett par skor eller kratta i en trädgårdstappa, så är detta icke värdt att tala om, då ingen tid tages bort från kronan.

Hvad beträffar påståendet, att man skulle uppådda för mycket folk på stationerna, så att det skulle finnas öfverflöd derpå, beder jag få upplysa, att åtminstone under de senaste åren båtsmännen icke uppåddas till större antal än man nått och jemt behöfver. Ja, uppåddet är oftast så knäppt, att när fartygen vid våren utgått på sjöexpedition, verklig brist på folk, åtminstone vid Karlskrona station, förefinnes, i följd hvaraf äfven inträffat, att militärbefälet derstädes varit ängsligt öfver denna brist för det fall att någon eldsvåda skulle uppstå.

I fråga om öfningsanslaget innehåller visserligen icke den Kongl. propositionen någon direkt uppgift om ändamålet, hvartill de föreslagna 120,000 kronor skola användas. Men jag tror mig säkert veta det, och jag beder att få upplysa, att, enligt hvad Herr Sjöministern för mig uppgifvit, dessa medel skola begagnas till en så kallad flytande skjutskola på Karlskronas redd. En sådan skjutskola är verkligen af behofvet påkallad. Jag skall i afseende å denna meddela några upplysningar. Anno 1877 utgick från flottans styrelse en order om anställande af försök med en dylik skola. Dertill användes fregatten Vanadis, en monitor och ett par kanonbåtar. På dessa fartyg kom-

Angående
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)

menderades befäl, underbefäl och manskap för att inlära sig bruket af det nya refflade artilleriet. Detta skulle visserligen kunna gå för sig ute på sjön under sjöexpeditioner, men kostnaden skulle blifva vida större än om inöfvandet sker å en sådan skjutskola, som här är i fråga. Då år 1877 första gången försök anställdes, hade jag den äran att vara förste flaggadjutant å den lilla flytande eskadern. Efter slutad expedition uttalade eskaderchefen i sin rapport till chefen för Sjöförsvarsdepartementet angående resultatet af skolan det omdöme, att densamma, rätt ordnad, skulle blifva af stor nytta för den svenska flottan, och föreslog i sammanhang dermed, att lineskeppet »Stockholm» skulle apteras och förändras för att användas såsom en exercisskola för flottan — ett förslag som bifölls och, så vidt jag vet, också blifvit satt i verket.

Hvad beträffar skolans nödvändighet, så beder jag, att i några korta ord få så godt jag kan redogöra för saken. Vi veta noggsamt, hurusom den slätborrade kanonens tid nu är förbi. Artilleriet har blifvit ett ytterst minutiöst vapen och det fordras grundliga kunskaper, både teoretiska och praktiska, för att kunna sköta nutidens kanoner och tillgodogöra sig de dyrbara skottens verkan. Det är således icke bortkastade penningar hvad som användes för öfningar i denna del af krigskonsten. Det finnes en mängd olika slag af kanoner, med dyrbara sinnrika lavetter, olika på olika slags fartyg, af det ena slaget på monitoren, af det andra på fregatten o. s. v. Härom måste kunskap innehafvas af så väl flottans officerare som dess underbefäl och manskap, för att de må kunna rätt bruka detta vapen. Denna kunskap kan inhemtas på en sådan flytande artilleriskola, som den jag nyss nämnde. Skolan är visserligen icke i så hög grad behöflig direkt för båtsmännen, men för befälet och underbefälet är den alldeles nödvändig, för att de skola blifva riktigt hemmastadda i sättet för kanonernas användande, ett mål, som på samma gång på billigaste sätt ernås genom denna skola. Hvad manskapet beträffar, så har det ju alltid befäl med sig och får således af detta erforderliga upplysningar i hvad till kanonservingen hör.

Medan jag har ordet, beder jag få fästa mig särskildt vid flottans underbefäl och dervid påpeka en ganska egendomlig sak. Efter 1877 års nya lönestat för flottan kunna, på sätt man lätt finner af hvilken af de efterföljande årens stater som helst, af flottans underbefäl i land blott en högst ringa del beordras till tjenstgöring. Jag misstager mig bestämdt icke, då jag säger, att på Karlskrona station, i följd af bestämmelserna i de nya staterna, af underbefälet icke få inkallas till tjenstgöring mer än 36 personer af hela underofficersgraden. Med andra ord, två tredjedelar utaf alla underofficerare i Karlskrona gå der, för att icke säga något annat, med undantag naturligtvis af dem, som under vissa tider af året äro sjökommanderade. Förut hade befälet rätt att till hvilken lämplig sysselsättning i tjensten som helst använda flottans underofficerare, men då tillämpades icke det nuvarande systemet med dagaflöning. Som det nu är, lägger denna dagaflöning hinder i vägen för användande i land af detta underbefäl. Chefen för flottans underbefälspersonal i Karlskrona har i sin årsredogörelse till vederbörande gång på gång

framhållit behovet för flottans artilleriunderofficerare af öfning i handterandet af nutidens artilleri, hvilket särskildt är desse underofficerares specialitet. Af nyss nämnda skäl hafva de emellertid icke kunnat inkallas till dylik öfning. Styrelsen har derföre kommit på den tanken, att använda det gamla lineskeppet »Stockholm» för att gifva äfven underofficerarne tillfälle till dylika öfningar, hvarvid något hinder icke förefinnes för att tilldela dem dagaföning, emedan det då blir fråga om sjökommendering.

Så förhåller det sig med denna sak, och jag vågar påstå, att Kammaren genom att bevilja det af Kongl. Maj:t begärda tillägget i det ifrågakvarande öfningsanslaget, gör flottan en stor tjänst.

Friherre Leijonhufvud: Endast ett par ord till svar på Herr M. Jonssons i Vansäter yttrande. Han sade, att jag, såsom föredragande hos Kongl. Maj:t, i dess proposition till 1871 års Riksdag, angående sjöförsvaret, skulle hafva utdömt båtsmansinstitutionen. Jag trotsar honom emellertid att i denna proposition lyckas få reda på ett enda ord af mig i sådan rigtning. Jag var då likasom nu en ifrig försvarare af båtsmanshållet. Det är sant, att Kongl. Maj:t på min föredragning föreslog vissa båtsmansrotars öfverflyttning till landförsvaret och att, då jag sedermera ansåg en mindre del af båtsmanshållet kunna undvaras, Kongl. Maj:t föreslog och Riksdagen biföll att en del af Södra Möre och Blekinge båtsmanskompanier skulle sättas på vakans. Och så är förhållandet fortfarande. Det var en sådan minskning jag ville gå in på, men deraf följer ingalunda, att jag velat utdöma båtsmanshållet.

Han missförstod mig vidare, då han påstod, att jag skulle hafva sagt, att sjövapnet hos oss skulle hafva gått utföre på de sista 40 åren, ty något sådant har jag aldrig yttrat. Det är så långt ifrån att sjövapnets duglighet gått utför, att så väl befälet och underbefälet som sjelfva manskapet vid flottan nu står betydligt mycket högre än fallet var på 1840-talet. Jag var sjelf sjökadett på 1830-talet och kan vitsorda, att det icke är någon jemförelse i afseende å befälets och manskapets vid flottan duglighet då och nu. Det var icke detta jag sade, utan att sjövapnet hos oss *i jemförelse med andra makters* nu står betydligt mycket lägre än för 40 år sedan, och detta är också verkliga förhållandet. På 1840-talet egde vi en del lineskepp, fregatter och kanonslupar, under det att Preussen icke egde något större krigsfartyg och Ryssland föga mer än vi. Nu har deremot Preussen en mångdubbelt så stark krigsflotta som vi, och på samma sätt är förhållandet också med Ryssland. Således är mitt påstående ju alldeles riktigt, att vårt sjövapen i jemförelse med våra grannars i utlandet är betydligt mycket svagare, men aldrig har det kunnat vara min mening säga, att vårt befäl eller manskap vid flottan nu står lägre i duglighet än för 40 år sedan, ty detta är som natt och dag och kan på intet vis jemföras.

Herr P. Pehrsson i Törneryd: Då jag varit i tillfälle att på närmare håll göra iakttagelser öfver, hurudana båtsmännen i Blekinge

Angående
anslaget till
flottans
öfningar.
(Forts.)

i allmänhet kunna sägas vara, får jag lemna det erkännande åt de yngre båtsmännen att de, efter den rekrytskola de numera genomgå, i allmänhet hafva visat sig vara dugtiga karlar och en del användes som sjömän, då de genomgått rekrytbildningen. Helt annat är dock förhållandet med de äldre båtsmännen, ty om dem kan man tryggt säga, utan att hafva sagt för mycket, att de icke väl fylla den uppgift och det ändamål hvarföre de äro afsedda. Sedan jag nu erkänt detta och derjemte medgifver, att flottans underofficerare och personal i öfrigt kunna behöfva bättre öfningar än hittills egt rum, kan jag likväl icke underlåta att tänka på, att, om man beviljar ett anslag då och ett annat då till åstadkommande af ytterligare öfningar, skola dessa anslag äfven i sin mån bidraga till att vi få längre öfningar äfven för båtsmännen, och då förlängda öfningar för dessa båtsmän medföra ytterligare tunga för rust- och rothållen lär ingen kunna förundra sig öfver om rust- och rothållare, som bäst torde vara i tillfälle att bedöma huru ökade bördor af den beskaffenhet, hvarom fråga är, komma att kännas, ej känna sig skyldige eller villige att härpå ingå, helst då bördan hufvudsakligast komme att läggas på dem.

En talare yttrade för en stund sedan, att har man lidit skeppsbrott på ett håll, skulle man söka taga igen det på ett annat. Ja väl, kunde det tagas igen på det sättet, att kostnaden för det ifrågasvarande ändamålet drabbade alla efter skatteförmåga någorlunda lika, då är jag fullt förvissad om, att det motstånd, man nu röner från vår sida, icke vidare skulle förefinnas, men under de förhållanden, som nu ega rum, nemligen att förhöjda anslag af den natur och beskaffenhet, hvarom nu är fråga, verka så ensidigt, att de hufvudsakligast lägga bördan på dem, som hafva nog tungt lass förut att draga, är jag fullt öfvertygad om, att ingen skall förtänka oss, om vi nu yrka afslag på den gjorda framställningen.

På de skäl jag nu tillåtit mig uttala, anhåller jag om afslag å Kongl. Maj:ts proposition och att det gamla anslaget måtte bibehållas oförändradt.

Herr Sv. Andreasson Herr Talman! Jag tror att vi kunna vara ense derom att dessa båtsmän, som bo på landet, icke äro mera lämpliga såsom bemanning på flottan. Jag medgifver att de få långt mera öfning nu än förr vid flottan, men nog torde det hända ibland att de icke hållits till de sysselsättningar de bort hållas till. I min ort har man funnit, att de vid återvändandet icke varit så utmärkta; en har till och med måst afbryta sin tjenstgöring för att undergå bestraffning. Kan det vara skäl att man öfvar dessa båtsmän i så stor skala? Jag tror det icke och jag är af samma åsigt som Herr vice Talmannen i detta hänseende.

Jag förenar mig alltså med Herr Sven Nilsson i det yrkande han gjort, att anslaget måtte bestämmas till 550,000 kronor.

Herr Angel: Ja, jag ber så mycket om ursäkt: jag skall icke blifva mångordig.

Herr Talman! Mine herrar! Det har synts mig egendomligt,

att då det här gäller ett anslag af 120,000 kronor utöfver hvad som förut varit beviljadt och detta förhöjda anslag blifvit af Stats-Utskottet tillstyrkt, att i denna Kammare det icke funnits mer än tre officerare som talat för detsamma. Jag är fullt öfvertygad om att anslaget verkligen är af behovet påkalladt och jag vågar tro att många ledamöter i denna Kammare lika med mig hysa denna åsigt och inse nödvändigheten af att flottans befäl, underbefäl och manskap kunna behandla och vårda den dyrbara materiel Sverige eger. Skulle det vara värdigt och klokt att afslå denna af Stats-Utskottet tillstyrkta, af Kongl. Maj:t gjorda framställning. Jag tror det icke och jag vill åtminstone för min enskilda del till protokollet hafva uttryckt detta såsom ett bevis på att jag hyser varma sympatier icke endast för flottan utan jemväl för ett bättre ordnad försvar i allmänhet, men att jag icke, därför att denna fråga för ögonblicket fallit, vill undandraga mig att rösta för bifall i afseende på flottan.

Jag skulle hafva önskat att någon mera värdig, någon som mera hade förstått att tala för saken, hade uppträdt, men då ingen annan gjort det, har jag ansett mig kunna lugnt och med godt samvete yrka bifall till Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag.

Häruti instämde Herrar *Meyer* och *Melin*.

Öfverläggningen var slutad. Med afslag å Utskottets hemställan, beslöt Kammaren, att anslaget till flottans öfningar skulle i 1884 års riksstat till oförändradt belopp, 550,000 kronor, upptagas.

Punkterna 4—6:

Biföllos.

Punkten 7:

Till *fartygsmateriel* hade Kongl. Maj:t äskat ett anslag af 1,678,600 kronor, deraf voro afsedda

till fortsättande af ett öfningsfartyg	kronor	650,000: —	
» påbörjande af en pansarbåt	»	838,000: —	
» anskaffande af en minbåt	»	190,600: —	
		<hr/>	
tillhopa kronor		1,678,600: —	

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.*

I anledning af denna framställning hade Utskottet hemställt:

- att till fortsättande af ett öfningsfartyg måtte på extra stat för år 1884 anvisas 650,000 kronor; och
- att till anskaffande af en minbåt likaledes måtte på extra stat för år 1884 anvisas 190,600 kronor; samt
- att det af Kongl. Maj:t till påbörjande af en pansarbåt äskade anslagsbeloppet 838,000 kronor icke måtte af Riksdagen beviljas.

Utskottets hemställan i *mom. a)* biföllos.

Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)

I fråga om mom. b) yttrade

Herr Hedlund: Jag har tillföre varit en ifrig förfäktare af det slags vapen, hvarom här är fråga, emedan jag trott det vara ett vapen, som egde en mycket verksam definitiv kraft, men deremot icke kunde begagnas med någon egentlig fördel till offensiva ändamål, men här hafva på senare tider börjat uppstå åtskilliga betänkligheter rörande dessa minbåtar eller, rättare sagdt, rörande de minor, för hvilkas utskjutande de äro afsedda att begagnas. Här hafva försök gjorts från det engelska fartyget »Temeraire» att utskjuta Whiteheads minor, och de hafva visat sig så liten styrkraft att de ibland återvändt till det fartyg hvarifrån de utgått; i allmänhet har det varit fallet, att de afvikit från sin bestämda direction så betydligt, att man ansett deras begagnande vara i högsta måtto osäkert. Enligt uppgifter, som kommit till min kännedom, lär man ock, inom den tyska flottan, på grund af dessa förhållanden hafva börjat högst betydligt reducera antalet minfartyg. Med anledning häraf vågar jag till Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvarsdepartementet göra en vördsammare förfrågan huruvida några försök blifvit gjorda med de minor, som äro afsedda att begagnas på det nu ifrågavarande minfartyget? Jag förmodar att det är Whiteheads torpedo, som skall komma att begagnas. Vi hafva äfven andra och Lay's lär hafva särskildt gjort sig fördelaktigt känd, men Whiteheads är ju den hos oss införda. Hafva, tager jag mig friheten fråga, experiment blifvit gjorda med utskjutande af dessa minor, och har resultatet af dessa försök visat sig så tillfredsställande, att Kongl. Maj:t finner anledning att fullfölja det system af minfartyg, af hvilket det nu föreslagna fartyget skulle utgöra en länk? Det skulle vara högst intressant att få denna fråga på ett tillfredsställande sätt besvarad, emedan, såsom jag först yttrade, min tro är, att det skulle vara till största fördel för vårt land, om vi kunde begagna dessa fartyg i stället för de vida dyrare pansarfartygen. Det är nemligen bekant att man för samma summa, som åtgår för byggande af ett pansarfartyg, kan anskaffa 15 till 20 fartyg af den beskaffenhet, hvarom nu är fråga.

Chefen för Kongl. Sjöförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Friherre von Otter: Med anledning af den af Herr Hedlund framställda förfrågan, huruvida några försök anstälts med de ifrågavarande minorna, ber jag få upplysa, att nästan hvarje år anställas dylika försök och så vidt jag vet, har icke något sådant försök misslyckats, med undantag af en enda mina, som fastnade i botten, till följd af att den fått en liten missrigtning, men den togs sedan upp igen. Hvad åter Herr Hedlund talade om, att det skulle ha inträffat, att minor som utskjutits skulle hafva kommit tillbaka, så lärer sådant verkligen egt rum i utlandet, men icke hos oss. Jag deltog sjelf förra sommaren i dylika experiment, och mig veterligen har mankemang ingen enda gång inträffat.

Herr Hedlund talade äfven om att dessa minor skulle vara så

dyrbara; ja det är sant; men då de anses ändamålsenliga för vårt försvar, så lär det icke kunna hjälpas att de kosta penningar.

Hvad åter beträffar påståendet, att Tyskland redan funnit sig föranlåtet att vidtaga åtskilliga förändringar med sina minor, så eger detta sin rättighet; men dessa förändringar afse allenast användande af en annan metall nemligen bronz. Då det nemligen visade sig, att stålet, som förut användts såsom material, lätt anfrätes af rost, så har man i Preussen, såsom nyss är nämndt, börjat göra försök att använda en annan mera lämplig metall, nemligen bronz, hvarigenom minorna likväl blifva ännu dyrare.

Detta är de enda upplysningar, jag är i tillfälle att i detta hänseende lemna.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställen bifölls.

Efter föredragning derpå af *mom. c)* — vid hvilket Herrar Grefve *G. Sparre*, *R. Montgomery-Cederhielm*, *L. Nordenfelt*, Grefve *K. Posse*, *R. Törneblad*, Friherre *F. von Essen*, Friherre *R. von Kremer*, Grefve *S. Lagerberg*, Friherre *H. M. Palmstierna*, *W. Lothigius*, *J. Widén* och Friherre *G. Tamm* inom Utskottet anmält reservation — lemnades ordet till

Friherre Stackelberg, som yttrade: Af Utskottets föreliggande betänkande vill det synas, som hade Utskottet föreställt sig, att ett bifall till det af Kongl. Maj:t begärda anslaget till påbörjande af en pansarbåt skulle innebära dels antagandet af ett nytt system och dels en storartad utveckling af vårt sjövapen. Intetdera är emellertid fallet. Hvad systemet beträffar, är det i vårt land redan tjugu år gammalt. När den första monitorn byggdes beträdde vi dermed redan den väg, på hvilken nybyggandet af den nu föreslagna pansarbåten endast är ett nytt steg, och den stora utveckling, som förmenas skola beredas vårt sjövapen genom påbörjandet af denna pansarbåt, torde inskränka sig till ett vidmakthållande af hvad vi redan ega. Pansarbåten A är endast en utveckling af monitorn. Vår yngste monitor, »Loke», färdigbyggdes, om jag icke missminner mig, år 1871, det vill säga för tolf år sedan. Under hela denna tid ha vi icke byggt något enda örlogsfartyg, som kan jemföras med monitorerna, och i våra dagar blifva fartygen temligen fort föråldrade. Icke blott så att de småningom förlora de goda egenskaper, som de egde vid tiden då de byggdes, utan äfven på det sätt att anspråken på deras förmåga alltmera växa. Tolf år äro i det afscendet en lång tid; och att nu bygga en pansarbåt af certen A skulle alldeles icke ge vår flotta någon större tillökning i kraft, än som motsvarade hvad hon deraf under de senaste tolf åren förlorat. Då så är förhållandet tycker jag, att, i denna fråga, landtmannapartiet gerna kunde förena sig med sjömannapartiet och bifalla det af Kongl. Maj:t begärda anslaget. Derigenom skulle hvarken den politiska eller den militära »tyngdpunkten» i ringaste mån rubbas. Vi flottans män strida icke om rangen, icke om makten. Vi kämpa för flottans tillvaro, icke för vår egen skuld, knappast för hennes utan därför, att vi äro innerligt öfvertygade

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)

derom, att landet behöfver henne. Derför skulle vi ock ogerna se henne aftyna och sotsdö. Och då jag är övertygad, att Andra Kammaren delar denna åsigt, tager jag mig friheten att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i den nu föredragna punkten.

I detta yttrande instämde Friherre *Koskull*.

Herr Hedlund: Andra Kammaren har redan bifallit ett förslag till flottans organisation, och på samma gång väl äfven lemnat sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition om nu ifrågavarande anslag. I detta bifall omnämndes dock ingen bestämd fartygscert, utan ställdes till Kongl. Maj:ts förfogande ett visst belopp till flottans nybyggnad, men med bifallet var förenadt vilkoret af en förändrad organisation af landförsvaret, som dock, till följd af Första Kammarens motstånd, icke vunnit framgång. För min del var jag glad öfver att kunna gifva mitt bifall till förslaget under denna form, det vill säga att icke till Kammarens bepröfvande framlades förslag om någon bestämd fartygscert. Det synes mig nemligen vara godt om ansvaret för denna läggas på regeringen i stället för på Riksdagen, som naturligtvis icke kan hafva tillräcklig insigt i sådana saker, som äro nödvändiga att känna, för att kunna ingå i bepröfvande af en dylik detaljsak.

Emellertid är nu Kongl. Maj:ts nya proposition framlagd i den form, att Andra Kammaren verkligen måste besluta rörande den omtvistade fartygscerten samt åtaga sig sin del af ansvaret därför, och då åligger det också Kammaren att taga saken under närmare ompröfning, än den eljest kanske skulle velat egna den. Besynnerligt nog innehåller dock förslaget endast begäran om anslag till »påbörjande af en pansarbåt», utan att närmare angifves af hvilken beskaffenhet denna båt skulle vara eller huru mycket den komme att kosta, antingen 1, 2 eller 8 millioner kronor. Icke ens uti sitt utlåtande till statsrådsprotokollet nämner Herr Chefen för Sjöförsvarsdepartementet något derom, utan der hänvisar han endast till ett föregående protokoll, hvilket åter hänvisar till sjöförsvarskomiténs betänkande. Slår jag upp detta, finner jag, att man der förordar den redan af certkomitén förordade pansarbåten A, hvilken förut varit föremål för en långvarig diskussion inom denna Kammare, med det resultat att den icke kunde, på grund af gjorda anmärkningar, af Kammaren accepteras. Då skulle man tro att sjöförsvarskomitén ansett sig böra upptaga till besvarande de många anmärkningarna mot nyssnämnda fartygstyp, som gjorts icke blott inom så väl Första som Andra Kammaren, utan äfven af reservanterna inom certkomitén sjelf. Så har dock icke skett, utan sjöförsvarskomitén förbigår detta med ett mycket lätt betraktelsesätt, då den på sid. 38 i betänkandet säger: »Att detaljanmärkningar mot densamma kunna göras är möjligt» — komitén har således förbisett att det äfven varit en verklighet, ty anmärkningar hafva, såsom jag nämnde, blifvit offentligt framställda och det ganska många — »men komitén har ansett sig icke hafva till uppgift att ingå i bedömande af de till äfventyrs gjorda anmärkningarnes befogenhet, viss om att en allsidig och sakkunnig pröfning af förslaget kommer att föregå byggandet af båten». Denna för flottaus

organisation och med speciel hänsyn till dess nybyggnad tillsatta komité har således ansett sig icke hafva haft till uppgift att ingå i närmare pröfning af denna fartygscert, hvars antagande dock skulle grunda ett helt system och medföra högst betydliga kostnader. Och hvarför gör den icke det? Jo, därför att den är säker på, att innan man börjar bygga båten, skall en allsidig pröfning af förslaget föregå. Att döma af detta och då vi icke i Kongl. Maj:ts proposition sett ett ord om att denna allsidiga pröfning försiggått, måste man föreställa sig, att Kongl. Maj:t begärt detta anslag i afsigt att *efteråt* låta den allsidiga pröfning ega rum, som skulle föregå byggandet.

Detta är, så vidt jag kan se, den enda ledning vi hafva, för att kunna få reda på, hurudant det ifrågasatta fartyget skall blifva, och, med det förtroende vi hysa till Kongl. Maj:ts nuvarande regering, skulle vi kanske också gerna kunna lägga denna pröfning i dess hand, men i det osäkerhetstillstånd, hvori vi nu befinna oss, synes det mig dock vara en ganska besynnerlig sak, att Riksdagen nu går in på att bevilja anslag till byggande af ett fartyg, hvars form, storlek eller öfriga beskaffenhet så sväfva i luften, som förhållandet synes vara med detta. Det hade då i min tanke varit bättre att Kongl. Maj:t, såsom i det förra förslaget, helt enkelt begärt ett bestämt anslag till fartygs nybyggande och förbehållit sig sjelf att sedermera på eget ansvar antaga den typ och den fartygskonstruktion, som kunde finnas lämpliga. Emellertid har man här nämnt ordet pansarfartyg. Detta är redan ett ganska viktigt moment. Jag ber då få nämna, att en framstående författare på detta område under den allra senaste tiden skrivit en afhandling angående pansarfartygens betydelse, och dervid hufvudsakligen grundat sina uttalanden på den erfarenhet man hemtat under engelsmännens senaste krig i Egypten från bombarderingen af Alexandria. Denne man, hvars namn är Spiridion Gopcevie, yttrar i en tidskrift, benämnd »Internationale Revue über die gesamtten Armée und Flotten. — Oct.—Dec. 1882», följande betraktelser öfver pansarskeppens värde: »Sedan byggandet af Gloire» — det var det första pansarfartyg, som byggdes år 1858 — »hafva 24 år förflutit och redan närmar sig pansarskeppens period sitt slut; och vidare säger han, »den lifliga striden mellan artilleriet och pansaret verkade emellertid derhän, att hvarje pansarskepp var föråldradt redan då det lopp af stapeln.» Den föregående talaren har redan antydtt, att ett fartyg kan föråldras på så kort tid som 12 år; men jag tror, att den nämnda författaren yttrar sig mera korrekt, då han säger att fartygen hinna blifva föråldrade innan de gått af stapeln. Sedan fortsätter författaren: »Trots detta fortsatte man den vansinniga parforcejagten, bortslösande tusental millioner, som i dag icke kunna göra någon nytta». Han yttrar vidare: »Whitehead's torpedos uppträdande ingaf hvarje tänkande skeppsbyggare den övertygelsen, att det vore omöjligt att bygga osårbara skepp och att det dyrbaraste skepp kunde tillintetgöras genom en lycklig torpedo». Han upprepar vidare hvad han förut sagt, att pansarfartygens tid är förbi och affansringens tid kommer. Redan förut har jag sökt visa, att opansrade skepp under vissa omständigheter kunna ganska väl upptaga striden med pansarbåtar. Vid Alexandria blefvo flere pansar-

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)

fartyg sårade: »Sultan» erhöll en enorm bresch, »Inflexible» och »Penelope» sårades. »Monarch» fick ett hål, under det att »Condor», med sin enda kanon och med tillhjälp af Nordenfelts kulsprutor, lyckades bringa det viktiga fästet »Marabout» till tystnad. Jag har anført detta såsom ett af många drag ur den strid, som för närvarande pågår rörande pansarfartygen. Vi veta, att den berömde konstruktören Sir William Armstrong har enahanda åsigt som den författare, hvilken jag nyss citerat

Under sådana förhållanden kan man ifrågasätta, om vi med våra små tillgångar verkligen böra inlåta oss i täflan med de stora makterna i fråga om att bygga pansarfartyg. Vi veta, att redan för 7 å 8 år tillbaka, då förslag angående byggandet af ett ramfartyg eller en så kallad vädur utgjorde föremål för behandling, så blefvo de, som afböjde detta förslag, och icke ville lättvindigt ödsla med landets tillgångar, stämpelade såsom dalige patrioter. Nu tänker man ej längre på denna »ramm». Jag tror icke att händelserna sedan dess utvecklats sig i en sådan riktning, att det vore skäl att nu taga ett så stort steg, som det att omfatta det system, som sjöförsvarskomitén uppställt. Men om vi skulle göra det, så vågar jag vördsamt framhålla en omständighet, hvilken synes mig ega någon vikt. Om ett fartyg, sådant som det nu föreslagna, skall byggas, så bör detta ske under sådana omständigheter, att man får någon garanti för att de fordringar, man ställer på ett sådant fartyg, blifva uppfyllda, något som är omöjligt derest fartyget bygges på kronans eget varf. Så gerna jag eljest skulle vara med om att fartyg byggdes på kronans varf, så möter dock dervid den betänkligheten, att icke någon garanti finnes för att fordringarne varda uppfyllda, under det att, om man öfverlemnar åt ett enskildt varf eller bolag att utföra arbetet, detta måste ansvara för att arbetet blir kontraktsevenligt verkställt.

För min del får jag säga, att jag icke anser den tid vara kommen, då vi böra lägga oss till med dessa stora fartyg. Med tillfredsställelse har jag hört Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvarsdepartementet yttra, att minorna verkligen uppfylla de med dem afsedda ändamål. Ja, om de det göra, så borde verkligen vi låta oss angeläget vara, att anskaffa så många som möjligt af dessa torpedos, för det belopp, som föreslagits till anskaffande af ifrågavarande pansarbåt.

Medan jag har ordet vill jag tillägga, att när anskaffandet af ett flytande försvar för våra kuster skall sättas i verket, så må man icke förbise det fasta försvar, som vi böra ega till lands och hvarom vi talat på förmiddagen. I Tyskland anläggas, såsom herrarne veta, vid nästan alla flodmynningar, såsom vid Weser, Weichseln, Elbe, Eidern, o. s. v, starka strandbatterier äfvensom det värn, som för tiotal af år sedan var ifrågasatt att här införas, nemligen pansartorn, hvartill här en gång särskildt förevisades en modell, konstruerad af vår frejdade landsman John Ericson. Det är detta särskilda slags värn, som jag trott vi kunde använda på våra kuster och vid flodmynningarne i stället för anläggandet af dyra fästningsverk.

Jag skulle hafva mycket mera att orda i denna sak och kan gerna nämna att jag i sådant afseende gjort en hel mängd anteck-

ningar, emedan saken ligger mig om hjertat; men jag vill icke här besvåra herrarne med att upplåsa dem. Säkert är emellertid att jag för min del stadgat min öfvertygelse derom, att Utskottet handlat visligen, då det afstyrkt Kongl. Maj:ts föreliggande förslag.

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.*
(Forts)

Herr Lindmark: Innan de stora frågorna voro afgjorda förmärktes, såsom herrarne väl torde hafva sig bekant, på vissa håll starka strömningar i den rigtningen, att vi, i fråga om ordnandet af vårt försvar, förnämligast borde vända vår uppmärksamhet till sjös och skaffa oss ett starkt sjöförsvar. Jag förstod nog att detta var ett vapen, hvarigenom man ville komma åt det framlagda förslaget om landtförsvarets ordnande; men jag hoppas att man tror mig vara nog lojal att icke då hafva velat begagna mig af detta vapen för att dymedelst på landtförsvarets bekostnad få min önskan om ett starkt sjöförsvar uppfylld. Men då, enligt mitt förmenande, dessa på en gång framlagda stora frågor måste anses för en längre tid undanskjutna och med dem ett tillfredsställande ordnande af landtförsvaret, då kan det vara tid att nu tänka på att söka förbättra vårt lands sjöförsvar.

Det tillhör utan tvifvel Kongl. Maj:ts regering och icke den enskilde mannen att bestämma den plats sjöförsvaret bör intaga i vårt lands försvarssystem. Men då det torde vara klart, att efter den utgång de extra frågorna nu fått, någon framställning om ett mer genomgripande ordnande af landets försvarssystem icke på länge är att från regeringen förvänta, må det icke förundra någon, om yrkesmannen säger: låtom oss stärka vårt länge försummade sjöförsvar.

Jag hade trott mig här kunna tala med bättre utsigt till framgång än, att döma af Stats-Utskottets betänkande, nu tyckes blifva fallet, emedan jag hade trott mig hos några af landtmannapartiets män, nemligen hos dem hvilka varit medlemmar af sjöförsvarskomitén, kunna påräkna understöd för den pansarbåt, hvarom här är fråga. Men jag har ty värr redan funnit att detta var en villfarelse. Jag tror mig dock kunna säga, yrkesmännen till heder, att inom sjöförsvarskomitén var icke mer än en tanke om denna sak, och att vi der lyckades göra denna tanke rotfast hos komiténs samtliga ledamöter. Men tiderna hafva förändrats sedan dess.

Jag skall nu be att få vädja litet till fantasien, eftersom jag har den förmånen att få yttra mig efter Herr Hedlund, som sjelf så ofta framställer sina fantasibilder för Kammaren. Ingen torde förneka att han menar ärligt som patriot, om han äfven afslår allt i försvarsväg, enär han för vårt land tror på den eviga freden, och att försvaret för Sverige är *endast en dekoration*, hvilken vidmakt hålles blott såsom ett offer åt landets sjelfkänsla. Men under sådana förhållanden får Herr Hedlund ursäkta, att hvad han yttrat om vårt sjöförsvår för mig icke har något alls att betyda.

Vill man nu försöka att sätta sig in uti den roll, sjövapnet kan komma att spela vid försvaret af vårt land, måste man föreställa sig en viss situation, samt att man eger sjögående örlogsfartyg; man måste blifva drömmare. Antag att vi byggt örlogsfartyg under en tid framåt af 15 år, och att vi efter denna tids förlopp tänka oss ega

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

en flotta af 6 större pansarbåtar samt 20—30 snabbgående minbåtar, hvilket allt man möjligen skulle kunna erhålla för ett nybyggnadsanslag af två millioner om året! Jag tänker mig nu landet i en sådan ställning. Hvad det politiska läget efter 15 år beträffar, så kan man ju deröfver fantisera huru mycket som helst, ingen vet ändå huru det då kommer att se ut.

Jag tänker mig då, att Tyskland förlorat hegemonien i Europa, att detta land och Frankrike, efter en utmattande kamp, icke för tillfället verksamt kunna deltaga i lösningen af politiska tvistefrågor; jag tänker mig att en stat, som består af så heterogena element som Österrike—Ungern, måste använda hela sin kraft för att icke af sig sjelf sprängas sönder, och att en långvarig täflan mellan Ryssland och Österrike om politiskt inflytande inom Balkanstaterna slutat så, att dessa blifvit Rysslands trogne vasaller. Jag tänker mig att rivaliteten emellan England och Ryssland, dessa båda asiatiska makter, kommit till sin höjdpunkt, så att en brytning blir oundviklig; men jag tänker mig äfven att England i det längsta undviker den öppna brytningen. Jag tänker mig att Ryssland, mindre tveksamt, vill hålla Englands flotta från sina kuster, sökande att, genom att beherska sunden, »mota Olle i grind» som man säger. För detta ändamål måste Danmark och Sverige tvingas att handla i öfverensstämmelse med Ryssland.

Ryssland är fast beslutet att genomföra sina planer; Danmark gifver vika, men Sverige säger nej; det kan ej svika sin gamla allierade England; det har inga sådana minnen som Danmark från 1801 och 1807. Nåväl! Sverige ser hvad det gäller; men Sverige har tid att göra i ordning den flotta, jag förut beräknat. Äfven Ryssland gör förberedelser för kriget; men det behöfver åtminstone en månad för att få sin transportflotta i ordning, och under tiden hafva vi dragit i hop vår styrka. Denna består af 6 pansarbåtar med 13 knops fart, 10 eller 12 opansrade kanonbåtar med samma fart och 20 minbåtar med 20 knops fart, således en ganska homogen styrka. Vi förlägga denna eskader i Stockholms skärgård till en början, sedan vi qvarlemnat de gamla pansarbåtarna, monitorerna, med flera till hamnarnes försvar eller för att bilda en inre försvarslinie i skärgården. Det första draget, som Ryssland måste göra, är att försöka göra vår flotta oskadlig. Men jag frågar, huru detta skall låta sig göra, då vi hafva en sådan terräng som Stockholms skärgård; det skulle vara intressant att få höra, på hvad sätt vi der skulle blifva slagna om vi sköta oss rätt. Jag antager naturligtvis, att vi minerat inloppen vid Furusund, Kapelskär och Sandhamn samt de inre skärgårdspassen vid Dalarö. Komma då ryssarne och försöka intränga i skärgården, möta vi dem med vår flotta på en förut anordnad stridsterräng der vi blifva öfverlägsna. De slås tillbaka, komma ej innanför minlinien. De måste öfvergå till blokad; men en blokad af Stockholms tre à fyra inlopp med en minst tredubbel styrka mot vår, kan icke Ryssland utföra, helst det dessutom måste detachera en del af sin pansrade örlogsflotta till konvoj åt sin transportflotta. Nåväl! Vi beherska emellertid hela skärgårdsterrängen med de inre loppnen. Fienden, som icke kan uppehålla en effektiv blokad, har

samlat flottans hufvudstyrka söder om Dalarö omkring Vitsö och söker bevaka vår styrka med utsända enstaka rekognosörer.

Vi hafva, antager jag, upprättat en del nya telegraufförbindelser — vi hafva redan flera sådana med Gottland och Öland, Sveriges ögon mot öster. — Jag förutsätter äfven, att vi liksom andra länder hafva kunskapare, spioner, i Ryssland. Vi kunna således föreställa oss, att vi få avis om huru Ryssland fortgår i sina rustningar; vi kunna äfven på detta sätt erhålla vägledande underrättelser om på hvilken punkt fienden ämnar landstiga. Vi erhålla underrättelser att fienden är redo att löpa ut med sin transportflotta. Genast företager vår eskader en rekognosering med våld emot fiendens flotta vid Vitsö; men sedan vi afvändt fiendens uppmärksamhet från vår rätta utfallspunkt, gå vi under natten norrut och ut till sjös vid Söderhamn och styra derpå kurs ned mot Gotska sandön. Vi utbreda våra kanonbåtar på rekognosering, och beherska med dem en terräng af 30 engelska sjömil, men hålla våra pansarbåtar tillsammans i tvenne grupper jemte de 10 å 12 minbåtar vi hafva med oss.

Det är nu icke gifvet, hvad följderna häraf skulle blifva. Men om fienden t. ex. en morgongryning blefve upptäckt af oss, om vi hade våra pansarbåtar i ordning och signalen ginge upp att falla in midt i den fiendtliga fartygskolonnen, hvilken med t. ex. tre armécorpsor ombord måste upptaga en betydlig sträcka, synnerligast efter en nattlig marsch, då marschordningen icke rätt väl kan bibehållas, jag frågar, hvad chancer hade vi då att gagna vårt lands försvar med sådana pansrade fartyg, äfven om de skulle möta en dubbel styrka af fiendtliga fartyg, men som voro spridda på båda sidor om den stora parallelogrammen, som fiendens fartyg skulle bilda? Hvad skulle vi, om vi inkommo i den fiendtliga fartygskolonnen, göra för gagn med det nederlag, vi bland fienden kunde åstadkomma? Jo, ett omätligt. Ett sådant anlopp i ett lämpligt ögonblick skulle, tror jag, komma fiendens hela företag att stranda; ty det skulle bland fiendens trupper åstadkomma en sådan demoralisation, när fartyg efter fartyg sänktes inför deras ögon, äfven om öfverlevorna komme att beträda svensk botten: trupperna skulle hafva förlorat hälften af sin moraliska styrka och anfallskraft. Det är på detta sätt jag tänker att vårt sjöförsvar skulle bäst verka; och jag beklagar, att icke landet vill se, att flottan har ett mål utom våra skär och att hon just som sådan är en vigtig faktor i vårt försvarssystem. Det är icke stora anspråk, som ställas på landet för att ernå detta. Sjöförsvarskomitén har uppgifvit kostnaden till 7 millioner, och det är möjligt, att denna summa kan komma att något öfverstigas, men jag är fullt öfvertygad att, om vi följde en sådan sjöförsvarspolitik, som jag nu antydt, skulle man bättre trygga landets säkerhet än med den värfvade armé man nu tänkt införa. Ty det är gifvet, att tillvaron af en sådan flotta skulle göra fienden betänksam, innan han företager ett sådant anfall; allra helst en nation, som tänker på sjöförsvaret, lättare kan få allierade.

Jag tror mig härmed hafva sagt hvad jag här kan hafva att säga i denna sak. Jag har måst fatta mig kort, endast flygtigt skizzerande det som kan inverka på omdömet om behovet af ett

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Angående starkare sjöförsvaret. Dock den fantasibild, jag nu upprullat, hoppas jag sjelf aldrig behöfva få se.

*fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Jag är ledsen, att allt, hvad vi yrkesmän säga, upptages med misstroende. Allt hvad som föreslås angående materiel, verkstäder m. m., mottages med misstänksamhet; det är dåligt och uselt, och den föregående talaren har äfven försökt att kasta denna misstroendets skugga öfver oss. Vi tro oss dock vara lika goda och samvetsgranna patrioter som trots någon af Eder, mine herrar. Skulle de funderingar Herr Hedlund framställt i afseende å vårt sjöförsvaret realiseras, kunna de icke gifva oss samma chanser att skada fienden, som den jag framställt. Ty flottan liksom armén består af flera vapenslag, och Herr Hedlunds opansrade fartyg och minbåtar skulle, om de komme in i en fiendtlig kolonn, helt enkelt seglas i sank af första passagerarebåt, som kom dem på lifvet. Pansarets tid torde således icke ännu vara ute.

Jag kunde härmed sluta, men jag vill dock med anledning af Herr Hedlunds föredrag påpeka, att han först uttalade en önskan, att Riksdagen sluppe ansvaret att bestämma certerna, men sedan beklagade, att icke ett allsidigt förslag blifvit från regeringen framställt. Regeringen har dock sid. 12 i propositionen N:o 1 under femte huvudtiteln tydligen angifvit hvilket slags fartyg det är meningen att bygga. Vidare har Herr Hedlund vänt sig mot sjöförsvarskomitén och beklagat, att icke den tagit frågan om pansarbåtens A beskaffenhet i närmare ompröfning. Jag erkänner att det icke står mycket härom i denna komités betänkande, men jag frågar å andra sidan Herr Hedlund: har landförsvarskomitén följt en annan plan, har den tagit i öfvervägande planer för fästningar, konstruktionen af kanoner m. m.? Båda komitéerna voro ju blott organisationskomitéer, ej certkomitéer. Men det kan jag dock säga om denna pansarbåten A, att han inom komitén varit underkastad den mest grundliga pröfning af tillkallade och i komitén närvarande fackmän, och vi tillförse oss som en heder, att den oaktadt denna grundliga pröfning icke än befunnits föråldrad, fastän den funnits på papperet i tre år. Jag tror emellertid, att det blir klokast af Riksdagen att lemna detaljerna åt Kongl. Maj:t och blott fatta beslut om den allmänna planen. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition i den nu föredragna punkten.

Herr Wieselgren: När förslag om påbörjande af pansarbåten af certen A första gången framlades för Riksdagen, tog jag mig friheten yrka afslag på den då gjorda framställningen om bifall till Kongl. Maj:ts proposition på två uppgifna skäl. Jag ansåg nemligen dels att frågan var för tidigt väckt, då den af Kongl. Maj:t nyss förut tillsatta sjöförsvarskomitén icke ännu medhunnit att framlägga något utlåtande för Riksdagen, och dels att sjelfva fartygstypens lämpliga beskaffenhet ej tillräckligt pröfvats, då nemligen bland de stridiga meningar, som äfven bland enskilde sakkunnige förmärktes, man icke hade att trygga sig vid något utlåtande, afgifvet af någon auktoritet utanför sjelfva certkomitén. Dessa båda skäl, på hvilka jag då stödde mitt yrkande om afslag, hafva numera förlorat sin vigt. Sjöförsvarskomitén har framlagt sitt utlåtande, och man finner af detta, att den

för sin del förutsätter och således äfven gillar att pansarbåtar byggas af den cert, hvarom här är fråga. Derjemte har den, enligt mitt förmenande, mest sakkunnige bland nu lefvande svenske män, nemligen John Ericsson, enligt hvad man förnummit, godkänt ifrågasvarande typ. Det är icke min mening att ingå i något bedömande af frågan i öfrigt; dertill saknar jag kompetens. Jag har endast velat framställa motivet för det bifall jag yrkar till det Kongl. förslaget. Icke ett ögonblick förbiser jag härvid det betungande för ett litet land med begränsade tillgångar att nödgas skaffa sig en sjökrigsmateriel af äfven i bästa fall temligen vansklig beskaffenhet, som dock kostar så stora summor som den, hvarom här är fråga. Men då jag icke tror att den tid kommer, då man kan säga, att ej redan gjorda upptäckter och förbättringar skola följas af nya, så lär ej möjligheten af sådana kunna motivera ett oupphörligt uppskjutande af de redan skeddass tillgodogörande; och jag anser mig därför icke hafva annat att göra än att, som jag förut nämnt, yrka bifall till det Kongl. förslaget, för hvilket jag således ock skall komma att rösta.

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Herr af Trolle: På samma gång jag på det lifligaste instämmer med Herr Lindmark i hans anförande i afseende å vårt sjöförsvars ställning; anhåller jag här att endast med några ord få ytterligare angifva min uppfattning om vårt sjöförsvaret och på samma gång yttra några ord om den här föreslagna pansarbåten A.

Hvar och en, som noggrannare tänker på vårt lands försvar, bör komma till den åsigt, att vi behöfva så väl landt- som sjöförsvaret, och att, om vi än göra de allra största uppoffringar på ettdera af dessa vapen, vi ej med detta ensamt kunna bevara vårt oberoende. Likaledes bör man, i likhet med sjöförsvarskomitén, komma till den åsigt, »att förnämsta andelen af vårt lands försvar måste tillhöra hären och att tyngdpunkten af försvarsväsendet i sin helhet bör falla inom området för vår krigsmakt till lands; men utanför detta område, dit härens vapen icke nå, der är det flottans uppgift att uppträda.» Ehuru vårt sjövapen ej kan komma att i styrka mäta sig med någon af våra mäktigaste grannars flottor, har det dock sin stora och särdeles viktiga roll att uppfylla. Vårt sjöförsvars uppgift är att lemna armén underrättelse om hvar fienden ärnar landstiga, på det att armén må kunna i tid infinna sig vid den hotade punkten, att under fiendens väg öfver hafvet på allt upptänkligt vis oroa och skada honom, i synnerhet den fiendtliga transportflottan, att försvåra, om möjligt förhindra landstigningen samt, sedan fienden landstigit, skada hans förbindelser med eget land, och slutligen i sin mån skydda våra hamnar vid kusten. Men för uppnåendet af detta mål, som äfven *en mindre flotta* kan uppfylla, fordras, att vi skaffa oss efter våra förhållanden lämpliga krigsfartyg. Enligt min förmening har ock den så kallade certkomitén särdeles väl lyckats att uti den föreslagna pansarbåten A framställa en sådan lämplig fartygstyp.

Denna båt har ej större dimensioner, än att den kan uppträda så väl öfver allt i våra yttre skärgårdar som utanför våra kuster,

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

den besitter snabbhet och manöverförmåga samt ett tillräckligt groft artilleri jemte undervattensminor och är ej dyrare, än att vi väl förmå skaffa oss flere sådana.

Denna fartygstyp har vunnit allmänt erkännande af fackmän, och vår store landsman John Ericsson har äfven förordat densamma. Under sådana omständigheter, och då vi ej för närvarande ega ett enda hvad man i egentlig mening förstår med tidsenligt krigsfartyg, hemställer jag, om det kan vara rätt att än längre dröja med att anskaffa dylika fartyg. Må vi komma i håg att för den årliga nybyggnadssumma af 2,000,000 kronor, som sjöförsvarskomitén föreslagit, skulle det dock taga 30 år, innan vi finge ett så pass starkt sjöförsvär, som komitén antagit. Vi hafva således ej någon tid att förhåla, om vi verkligen vilja förstärka vårt sjöförsvär. Jag yrkar därför bifall till Kongl. Maj:ts förslag i den innerliga öfvertygelsen, att hvarje sådan pansarbåt, vi anskaffa, blifver en högst kraftig insats i förmågan att bevara vårt oberoende.

Herr Sven Nilsson: En talare på göteborgsbänken yttrade, att då denna fråga förra gången var föremål för Kammarens öfverläggningar, han yrkade afslag på densamma af den orsaken, att han för sin del ansåg frågan då vara för tidigt väckt, därför att den saknade utredning. För min del åter hade jag föreställt mig, att denna fråga, efter den utgång försvarsfrågan fått, nu ännu mera skulle stå i samma skede inför Riksdagen. Det är för Kammaren bekant, att, med anledning af den utgång försvarsfrågan fått, regeringens alla ledamöter afgått, och vi veta icke således hvilken regering, som skall komma att efterträda den nuvarande, eller hvilka åsigt, som den nya regeringen kan komma att framställa för Riksdagen nästa gång i afseende på landets försvär. Vi veta icke, huruvida den kan komma att lägga tyngdpunkten för landets försvär i ett starkare sjöförsvär eller ett starkare landtförsvär. Efter de uttalanden som inom Riksdagen skett, kan man åtminstone föreställa sig, att den blifvande regeringen kan komma att, icke såsom den nuvarande gjort, framlägga ett förslag rörande landets försvär, enligt hvilket den förnämsta motståndskraften ligger hos landtarmén, utan hemställa till Riksdagen att uppbjuda alla sina krafter för att skaffa ett mycket starkare sjöförsvär än som under denna riksdag varit ifrågasatt. Jag hemställer till herrarne, huruvida det under sådana förhållanden är lämpligt, att Riksdagen nu ingår i bedömande af hvilka fartygscerter, som böra begagnas eller hvilka anslag som derföre skola ifrågasättas, helst då det är känt för Kammaren, att de, som vid innevarande riksdag yrkade afslag af Kongl. Maj:ts förslag om försvarsväsendet, bestämdt uttalade att de ville hafva ett mycket starkare sjöförsvär än Kongl. Maj:t föreslagit, och om Kongl. Maj:t delar denna uppfattning, kan det således väl hända att den cert, den nuvarande regeringen föreslagit, icke gillas af en kommande regering. Vi skulle således, om vi nu bifölle detta anslag, komma att uppoffra medel för en fartygscert, som kanske skulle komma att anses icke vara tillräckligt kraftig, och förslag skulle under den närmaste framtiden kunna komma att väckas för erhållande af medel

till en ännu större och starkare fartygscert än den nu föreslagna. Jag hemställer således till Kammaren, om det kan vara skäl att på frågans närvarande ståndpunkt bifalla Kongl. Maj:ts förslag? Jag tror under dessa förhållanden, att det kan blifva en ganska stor misshushållning med statens medel. På dessa grunder hemställer jag om bifall till Stats-Utskottets förslag i denna punkt.

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Chefen för Kongl. Sjöförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Friherre von Otter: Med den erfarenhet jag inhemtat angående majoritetens i denna Kammare obenägenhet att bevilja anslag till stärkandet af vårt sjöförsvar, förvånar det mig icke att finna, att samtliga Stats-Utskottets ledamöter från denna Kammare förenat sig om att afstyrka det af Kongl. Maj:t öskade anslaget till påbörjande af den föreslagna pansarbåten. Det förvånar mig icke heller, att Utskottet icke, så vidt jag kan finna, kunnat utleta något enda skäl för detta sitt afstyrkande, tvärt om synes mig dess motivering tala för motsatsen. Utskottet säger: »För Utskottet vill det synas, som hade åsigtorna om sjövapnets ställning inom försvaret ännu icke vunnit den stadga, att tillräcklig anledning förefinnes att nu, innan någon plan till försvarets ordnande i dess helhet blifvit af statsmakterna antagen, påbörja byggnadsarbeten, hvilkas fullbordande kräfver så betydliga kostnader, som det nu ifrågasatta pansarfartyget.» Mine herrar! hvilka åsikter som än må göra sig gällande angående det framtida ordnandet af sjöförsvaret eller om försvaret i dess helhet, materiel behöfva vi i alla händelser, det lär ingen kunna bestrida. Dessutom synes det mig, som andra bevekelsegrunder icke borde göra sig gällande i en fråga af sådan vikt som den nu förevarande än huruvida vi hafva behof af att stärka vårt sjöförsvar eller icke, huruvida den materiel, som för sådant ändamål blifvit föreslagen, är ändamålsenlig och lämplig, samt huruvida kostnaderna för densammas anskaffande icke öferskrida landets förmåga att dem bära. Hvad behöfvet af ett stärkt sjöförsvar beträffar, tror jag att detta är tillräckligt tydligt visadt, hvarför jag anser mig icke behöfva spilla många ord derpå. Enahanda synes vara förhållandet angående lämpligheten af den föreslagna materielen. Vi veta att för fyra eller fem år sedan tillsattes en komité uteslutande bestående af fackmän, den så kallade »certkomitén», för att utarbete förslag till för flottan lämpliga fartygscerter. Denna komité inkom år 1880 med sitt utlåtande, deri den enhälligt föreslog den nu ifrågasatta pansarbåten. Kongl. Maj:t begärde då af Riksdagen anslag till ett dylikt fartyg, men Riksdagen förklarade att den för närvarande icke kunde bifalla denna begäran och ansåg, att man borde först invänta den utredning af frågan, som då församlade sjöförsvarskomité kunde komma att afgifva. Denna komité har nu jemväl afgifvit sitt utlåtande och likaledes *enhälligt* tillstyrkt anskaffandet af pansarbåtar af förevarande slag. Men icke allenast komitén, utan äfven alla fackmän och till och med alla icke-fackmän, som satt sig in i förhållandena, äro ense om, att detta är en lämplig fartygstyp. Jag åtminstone har icke hört någon, som icke delat denna åsigt.

Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Såsom bevis på den styfmoderlighet, hvarmed flottan under de senaste åren varit af Riksdagen behandlad, skall jag be att få anföra några siffror. Under femårsperioden 1874—1878 uppgick hela anslaget till flottan (utom handeln) i medeltal till 6,053,084 kronor årligen. Under den följande femårsperioden 1879—1883 uppgick det till endast 4,898,259 kronor. Således en nedsättning i medeltal årligen af 1,153,825 kronor. Om man endast tager hänsyn till de extra anslagen, uppgingo dessa under den första femårsperioden i medeltal årligen till 2,338,267 kronor och under den följande femårsperioden 1879—1883 till 890,723 kronor, således en nedsättning årligen af i medeltal 1,447,544 kronor eller 62 procent.

Talar jag åter om fartygsmaterielen ensamt, ja, då visar det sig att anslagen dertill under femårsperioden 1874—1878 utgjorde i medeltal 1,220,000 kronor, under det att detta anslag 1879—1883 i medeltal endast utgjorde 130,000 kronor årligen. Sålunda har anslaget till anskaffande af fartygsmateriel under den senare femårsperioden minskats med nära 90 procent. Huru kunna herrarne begära att man under sådana förhållanden skall kunna underhålla en flotta, än mindre skaffa nytt. Hvad denna flotta beträffar, så är den ganska respektabel till antalet, men huruvida den är tillfredsställande för vårt kustförsvär, vill jag lemna derhän. Den är i öfrigt af en så olikartad sammansättning hvad fartygscerterna beträffar, att den icke kan agera samfäldt. En del af våra fartyg äro bepansrade men kunna icke utan risk förflyttas utom Stockholms inre skärgård; somliga göra 5 å 6 knop, andra 13; en del äro snabba och sjödugliga, men genomskjutas med kulsprutor; monitorerna äro visserligen både bepansrade och sjögående, men hafva många olägenheter, som redan vid flera tillfällen blifvit påpekade. Och hvarför ser vår flotta så ut? Anledningen dertill är från början att söka i den hundraåriga striden mellan så kallade stora och lilla flottan. Vid den ena riksdagen hafva den stora flottans anhängare haft öfverhand, och vid den andra hafva anhängarne af den lilla flottan segrat. På det sättet hafva de förderfvat hvarandra, och representationen har naturligtvis icke vetat hvad den skulle göra, utan har den ena gången beviljat anslag till den sjögående flottan och den andra gången till skärgårdsförsvaret. Men den, som derjemte och på senare tider nästan uteslutande bär skulden till det dåliga skick, hvari vår flotta för närvarande befinner sig, det är Riksdagen. Kongl. Maj:t har förnyade gånger af Riksdagen begärt medel för byggande af krigsdugliga fartyg, men Riksdagen alltid sagt nej till dessa framställningar. Vi vilja icke bevilja medel till sådana fartyg I begären, har Riksdagen svarat, men ni skola få till andra, som ni icke begärt. Och så har Riksdagen beviljat hälften, tredjedelen, ja under den sista tiden intet af de begärda anslagsbeloppen. Man har naturligtvis för att få något gjort tagit emot hvad som bjudits och byggt så långt anslaget räckt, men på det sättet har vår flotta fått den olikartade sammansättning, den nu har. En annan omständighet, som också försvårat flottans underhåll och nybyggnad, har varit den bristande kontinuiteten i anslagen. Det ena året har Riksdagen beviljat ganska mycket, det andra året ingenting. Under de sista fem, sex åren har Riksdagen icke anvisat

ett öre till fartygsmateriel utom de 650,000 kronor, som beviljades det sista året till ett öfningsfartyg, för hvilket anslag jag är särdeles tacksam. Att man kan åstadkomma en något så när skaplig flotta med ett årligt anslag af 1,900,000 kronor, på sätt sjöförsvarskomitén ifrågasatt, framgår af nämnda komités beräkningar (Bil. A, tab. 7). Enligt hvad komitén der visat, skulle vi nemligen 7 år härefter kunna hafva 4 pansarbåtar, 10 större och 10 mindre minbåtar och år 1900 9 pansarbåtar 21 större och 14 mindre minbåtar.

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Här har yttrats, att Danmark skulle hafva en mycket starkare och bättre flotta än vår, men att den anskaffats med mindre årliga anslag än vi erhållit. Ja! jag medgifver att Danmarks flotta är starkare och betydligt starkare än vår, men deremot är det icke förhållandet att de anslag, som årligen utgå till densamma, äro mindre än de, som beviljats till vår. År 1883 t. ex. utgjorde de ordinarie anslagen till Danmarks flotta 5,732,583 kronor, under det att motsvarande anslag, som för samma år af svenska Riksdagen anvisades, endast uppgingo till 3,997,944 kronor, i hvilka belopp likväl icke ingå anslagen till handeln och sjökartverket, som icke heller höra dit. Man har vidare beskylt regeringen för att icke hafva uppgjort någon plan för vår flottas färdigbyggande. I det fallet behöfver jag endast hänvisa till statsrådsprotokollet. Herrarne skola der finna, att under detta århundrade icke mindre än sexton sådana planer blifvit uppgjorda och framlagda, samt dels af Riksdagen antagna, dels förkastade. Men icke en enda af dessa har blifvit genomförd. Regeringen kunde naturligtvis äfven nu hafva framlagt en ny plan, men antagligen skulle det hafva gått med den som med alla de föregående, nemligen att man efter en tids förlopp måst afbryta densamma. I detta fall ber jag att få åberopa erfarenheten från Tyskland. År 1871 måste tyska regeringen förändra den 1867 uppgjorda planen för nybyggnad af fartyg och hvilken plan omfattade 10 år, under hvilken tid borde anskaffas:

16 pansarfartyg,
20 korvetter,
8 avisoångare,
3 transportfartyg,
2 kanonångbåtar,
2 artillerifartyg och
5 öfningsfartyg.

S:a 56 fartyg.

Såsom skäl för förändringen anfördes: »Här måste påpekas, att lika så väl som grundplanen för flottan 1867, till följd af teknikens, skeppsbyggeriets, artilleriets och maskinernas framsteg samt förändrade politiska förhållanden, måste undergå väsentliga förändringar, likaså är den föreliggande planen underkastad de förändringar, hvilka till följd af erfarenhet och nya förhållanden under årens lopp icke kunna undvikas. Särskildt måste antagas, att man icke kan strängt fasthålla vid de angifna fartygsklasserna och deras bestämda natur.

Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Tvärtom måste man antaga, att väsentliga afvikelser härutinnan komma att ske. Föreliggande plan grundar sig således blott på de nuvarande förhållandena. Noggrannare och bestämd plan kan endast för hvarje år vid statsanslagens uppgörande fastställas.» Enahanda är förhållandet i Danmark. Danmark har liksom Tyskland uppgjort en plan. Danmark har, så vidt jag vet, ett årligt anslag af 1,700,000 kronor till flottans nybyggnad, hvaraf 1,200,000 kronor äro uppförda å ordinarie stat, under det att det öfriga beloppet kan variera något.

Ett par föregående talare hafva nyss anfört huru det skulle kunna gå till om vi hade en flotta. Jag skall bedja att få anföra hur det kan gå till när vi icke hafva någon flotta.

En ärad talare på stockholmsbänken citerade under debatten angående landt försvarets ordnande ett yttrande af General Lefrén, att vi icke behöfde någon flotta och att vi, äfven om vi icke hade en enda åra i sjön, ändå skulle kunna skydda vår sjelfständighet. Under årornas tidevarf torde ett dylikt påstående vara förklarligt, det vill säga på den tid vi rodde fram våra krigsfartyg, men numera lärer väl ingen, som något så när satt sig in uti förhållandena, kunna påstå något dylikt. Jag vågar tvärtom påstå att man skulle komma sanningen närmare, om man sade att vi med den starkaste, bäst öfvade och bäst beväpnade armé i verlden *icke* skulle kunna försvara vår sjelfständighet, *derest vi icke hade en flotta*, förutsatt nemligen att fienden hade en dylik. Jag undrar hvad t. ex. följderna skulle blifva, om vi icke egde en flotta, och en fiende med en stor mängd krigsfartyg blockerade våra hamnar, uppbbringade våra handelsfartyg, förstörde vår handel och härjade våra kuster. Jag tror vi derigenom skulle lida så stora förluster, att vi icke på årtienden skulle kunna reparera dem, och jag är öfvertygad derom att dessa förluster skulle uppgå till så höga belopp, att vi för en motsvarande kostnad skulle kunna anskaffa den präktigaste flotta och ändock få ett öfverskott, hvarå räntan skulle vara tillräcklig för denna flottas underhåll.

Vår förnämsta inkomstkälla, tullen, skulle under nyssnämnda förhållande helt och hållet utsina, export så väl som import stängas, fraktförtjensten upphöra. Vi hade visserligen vår präktiga armé obesegrad; men detta torde vara en ringa tröst vid sidan af ett ruineradt Sverige, och jag tror att vi efter några månaders dylik behandling skulle känna oss ganska illa till mods och slutligen nödgas ingå på de vilkor fienden behagade föreskrifva.

Endast genom att skaffa oss en flotta kunna vi undgå dylika olyckor, och detta utan att denna flotta behöfde vara på långt när jemmestark med fiendens, alldenstund endast vissheten att vi egde *några* dugliga krigsfartyg redan skulle föranleda dertill, att fienden icke vågade dela sin styrka utan att riskera att förlora det ena fartyget efter det andra.

Men vi borde hafva snabbgående fartyg för att alltid kunna bestämma vårt afstånd, upphinna och förstöra en underlägsen fiende som anträffades och, då en öfvermäktig styrka visade sig, kunna draga oss tillbaka inom våra skär, der fienden utan lots och utan sjömärken svärligen kunde göra oss någon skada.

I afseende på detaljerna har så mycket ordats, att jag icke torde behöfva nu inlåta mig derpå. Jag skall dock be att få med några ord bemöta hvad Herr Hedlund nyss anförde. Han omtalade, att Sir William Armstrong förklarar att pansarets tid nu vore ute. Jag har också läst arbeten af denna framstående ingenjör och han säger bland annat, att i ett blifvande krig mellan makterna kommer den att få öfverhand, som har de skickligaste ingenjörer, men han talar der icke alls om materielen. Denne man är också en utmärkt kanonkonstruktör och han har äfven sagt, att i stället för att använda dyrbara pansarkollosser såsom flytande lavetter borde man hafva billigare sådana, så att man kunde föra flere kanoner mot fienden för samma pris som nu en. Han säger slutligen, att det är svårt att förstå hvarför man bygger pansarfartyg, om dessa endast äro till för att strida mot andra pansarfartyg. Då kan man ju af samma skäl säga: Hvad skola vi med soldater, om de endast äro till för att strida mot soldater.

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

En talare på skånebänken nämnde, att han icke visste hvad det nu skulle blifva för regering, och att han därför icke ville bevilja det ifrågavarande anslaget till en pansarbåt. Ja, jag vet lika litet hvad det kan blifva för en regering, men jag är dock öfvertygad om att, hvilken regering det än blir, skall den noggrant öfverväga och granska alla detaljer, tillämpa nyaste uppfinningar i den mån sådant är verkställbart och ändå icke frångå det förslag, som nu är framlagdt beträffande pansarbåten A, som fullt färdig skulle kosta 2,838,000 kronor.

Grefve Sparre: Sedan jag begärde ordet har Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Sjöförsvarsdepartementet så fullständigt bemött de invändningar, som gjorts mot det Kongl. förslaget, att grannlagenheten mot Kammaren bjuder mig att icke länge upptaga Kammarrens tid. Jag vill endast säga, att då man nu sedan snart 40 år tillbaka talat om detta sjöförsvar, utan att vi ändock gjort något därför, borde tiden nu vara inne för att handla. Jag ber att få erinra den ärade talaren på skånebänken, att genom Friherre Leijonhufvuds anförande är klart och tydligt ådagalagdt, att huru vi än ordna vårt landtförsvar, vi ändock behöfva en flotta. Men nu står det så till, att vi för närvarande icke ega ett enda större sjögående fartyg, och jag påminner mig, hurusom, då för några år sedan vi råkade i misshälligheter med Danmark, danskarne, i förlitande till sin flotta, med allt skäl kunde säga, att en dust med Sverige icke för dem kunde anses farlig. Vid sådant förhållande är det verkligen tid att vi något göra, och sedan nu den långvariga striden emellan den stora och lilla flottan är afslutad, sedan den komité, som för flere år sedan tillsattes, yttrat sig om certerna, och sedan derefter sjöförsvarskomitén vid granskning af den förra komiténs arbeten kommit till enahanda resultat samt i allmänhet eller helt och hållet godkänt dess uppfattning, måtte väl tiden vara inne till handling, och att åtminstone taga det lilla steget att bygga ett enda sjögående pansarfartyg. Man har här sökt uppväcka starka lidelser emot den Första Kammaren och påstått, att den skulle genom att afslå för-

Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)

slaget om en ny arméorganisation framkallat den ställning, att vi icke för närvarande viste till hvilken regering vi skulle hålla oss i fråga om försvaret. Men, mine herrar, äro då vi sjelfve utan skuld deri, då denna Kammare, under öfverläggningarne om samma härordningsförslag, gång på gång fattat beslut, som regeringens ledamöter upprepade gånger förklarar icke kunna af Kongl. Maj:t antagas; och hafva vi icke sålunda bidragit till den utgång denna fråga fick. Men om så var, om vi tvekade inför dessa öfverdrifna kostnader, som den föreslagna nya härordningen skulle medföra, och därför icke vågade gifva oss in derpå, skulle vi väl af samma anledning äfven tveka att för en jemförelsevis ringa kostnad bygga ett enda sjögående fartyg och derigenom visa de länder i Europa, som möjligen följa oss med någon uppmärksamhet, att vi ej ens vilja göra denna ringa uppoffring för vårt försvarsväsen. Jag fruktar att vi genom ett sådant förfaringssätt skulle förlora den aktning vi böra vara angelägna att vinna bland öfriga folk, då dessa i längden icke kunna bibehålla aktningen för ett land, som intet vill göra för att trygga sin sjelfständighet. Jag kan mer än väl inse, att man ryggade tillbaka för den stora kostnad det nya härordningsförslaget skulle medföra, men må vi därför desto hellre vara angelägna att göra något för vårt sjöförsvaret och icke med ett bleklagdt nej besvara framställningen om beviljande af den jemförelsevis obetydliga kostnad, som skulle erfordras för byggandet af ett enda fartyg. Eller vill Kammaren att den svenska blågula flaggan, som förr varit ärad och aktad, icke vidare skall kunna på Östersjön bäras af ett enda svenskt örlogsfartyg?

Herr O. B. Olsson: Jag vill erinra den siste talaren, att svenska flottans flagga visat sig flere gånger till och med i Amerika, och att en af våra monitorer varit ute på oceanen eller åtminstone långt utom Östersjön. Men derom är nu icke fråga. Jag vill blott, då jag varit ledamot af sjöförsvarskomitén, säga att jag alltid varit öfvertygad om behöfvet af denna pansarbåt, benämnd Litt. A. Dermed är dock icke sagt att jag vill biträda Kongl. Maj:ts förslag att anskaffa ett sådant fartyg just nu, och det af det enkla skäl, att, då den nuvarande regeringen skall afgå och man icke vet hvilken regering som kommer i stället, det då icke vore lämpligt ställa så betydliga summor till denna regerings disposition, utan några vidare föreskrifter, ty det kunde då hända att det blefve betydliga afvikelser från sjöförsvarkomiténs förslag i detta fall. Dessutom hafva vi sett, att régeringen i väsentliga delar afvikit från komiténs förslag och ställt sig på en reservants inom komitén sida, och detta anser jag för min del hafva varit till skada för sjöförsvaret.

Här har en fackman i afton uppgjort en plan öfver huru en fiende skulle anfalla oss och huru vi skulle försvara oss. Om det vore så lyckligt att man på förhand kunde göra upp en plan öfver fiendens anfall, då vore det lättare att försvara sig både till sjös och lands och göra fienden motstånd. Men så är nog icke förhållandet, utan vi få nog taga emot honom hvar han kommer. För öfrigt lärer vår flotta, äfven med de största ansträngingar från

vår sida, ändå blifva grannländernas så underlägsen, att vi icke kunna göra en fiende synnerligt afbräck.

Jag skulle visserligen kunna hafva mycket mera att säga i denna sak, då jag, såsom nämndt, varit ledamot af sjöförsvarskomitén, men som tiden är långt framskriden, skall jag för närvarande endast yrka bifall till Utskottets förslag.

*Angående
anslag till
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf proposition så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, Kongl. Maj:ts proposition i ämnet måtte bifallas; och förklarade Herr Talmannen sig hafva funnit den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd samt företogs enligt följande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 7:de punkten mom. c) af Utlåtandet N:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen visade 107 Ja mot 57 Nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

Funkterna 8—10.

Biföllos.

§ 2.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 11 c, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående de Kongl. teatrarne.

*Angående
de Kongl.
teatrarne.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen:

att den dramatiska teaterbyggnaden med tomt jemte all till de Kongl. teatrarne hörande materiel, som icke efter teaterdirektionens bepröfvande erfordrades för den Stora teatern, måtte efter utgången af nu löpande spelår, den 30 Juni 1883, för statsverkets räkning försäljas, och att köpeskillingen därför måtte ingå bland statsverkets extra uppbörd;

att förberedande åtgärder måtte vidtagas i syfte, att den Stora teaterns fasta egendom och den från försäljning undantagna materielen måtte från och med den 1 Juli 1884 tillika med rätt att uppbära det nu å riksstatens sjunde hufvudtitel uppförda anslag, 60,000 kronor, för visst antal år upplätas till ett enskildt konsortium, mot-

Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

skyldighet att uppehålla teaterverksamheten och på de vilkor i öfrigt, som kunde blifva beroende af aftal, som å statens vägnar af Kongl. Maj:t och Riksdagen godkändes;

att under tiden från och med den 1 Juli detta år till och med den 30 Juni 1884 teaterverksamheten måtte, inskränkt till endast lyriska representationer, å Stora teatern fortgå för statens räkning, och för detta ändamål, utöfver anslaget å ordinarie stat, å extra stat för år 1884 anvisas ett anslag af 40,000 kronor, med rätt för Kongl. Maj:t att, om ytterligare anslag visade sig oundgängligen behöfligt, låta förskjuta nödiga medel dertill, hvilka sedermera måtte hos Riksdagen till ersättande anmälas; samt slutligen

att till ersättande af *dels* de förskott, som för de Kongl. teatrarne blifvit af Kongl. Statskontoret redan utbetalda eller om hvilkas ut-
anordnande Kongl. Maj:t meddelat befallning, utgörande tillsammans 143,000 kronor, *dels* den till 5,668 kronor 92 öre uppgående kostna-
den för åtskilliga inom de Kongl. teatrarne till teaterpersonalens och teaterpublikens betryggande mot eldfara utförda arbeten, ett anslag af 148,669 kronor måtte, likaledes på extra stat för år 1884, af Riksdagen anvisas.»

I sammanhang med denna Kongl. proposition hade Utskottet till behandling förehåft fyra särskilda inom Kamrarne väckta motioner, nemligen i *Första Kammaren* af Herr Friherre R. *Klinckowström* (motion N:o 9) samt i *Andra Kammaren* af Herrar F. T. *Borg* (motion N:o 65), J. *Anderson* i Tenhult (motion N:o 68) och Johan *Andersson* i Lysvik (motion N:o 89), af hvilka motionärer yrkats:

af Herr Friherre *Klinckowström*:

att, sedan Hans Majestät Konungen numera frånsagt sig all befattning med och ansvar för de Kongl. teatrarne och deras angelägenheter, desamma måtte, såsom *nationalteatrar*, öfvertagas af staten och lyda under Kongl. Ecklesiastikdepartementet; samt att departementets chef måtte föredraga alla dithörande ärenden, som till regeringens afgörande borde hänvisas, likasom det skedde för andra statsinstitutioner;

att Riksdagen måtte fästa det vilkor vid allt vidare statsunderstöd till de Kongl. teatrarne: att de sceniska föreställningarna skola, såsom hittills, ega rum på såväl den Dramatiska teatern som ock å den Stora operan; att Dramatiska teaterns hus icke försäljes och att hvarken den Kongl. operan eller den Dramatiska teatern må till enskild person eller bolag m. m. d. öfverlätas;

att — under vilkor, att det årliga bidrag, Hans Maj:t Konungen hittills lemnat nämnda teatrar, uppgående till omkring 67,000 kronor, fortfarande utgår — det nu på sjunde hufvudtitelns ordinarie stat för de Kongl. teatrarne uppförda anslag (60,000 kronor), ökad med 20,000 kronor eller till 80,000 kronor, öfverflyttas på åttonde hufvudtitelns ordinarie anslag;

att ett årligt *kreditiv* af 80,000 kronor måtte för de Kongl. teatrarne behof å åttonde hufvudtitelns extra stat beviljas, till användande i mån af sig företeende behof; samt

att — till betäckande af den förlust, som Kongl. operans rust-

kammare, kostymförråd och dekorationer ledo vid 1881 års eldsvåda och hvilken förlust lågt uppskattats till 139,600 kronor, hvaraf, vid 1882 års riksdag, en afbetalning af endast 50,000 kronor beviljats — det återstående beloppet, 89,600 kronor, nu af Riksdagen måtte till betalning af ifrågavarande förlust anvisas;

*Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

af Herr *Borg*:

att Riksdagen måtte besluta att försälja Dramatiska teatern, såsom otidsenligt byggd och inredd samt i högsta grad eldfarlig, för att ej vidare få som teater begagnas, samt att åt enskild person öfverlåta, för minst fem år, Stora teatern, mot det att Konungen fortfarande lemnade minst 60,000 kronor som årligt bidrag, Riksdagen ett lika stort belopp, samt Stockholms stad hvad härutöver möjligen erfordras; hvaremot arrendatorn skulle garantera för att bidragen till pensionskassan ordentligt utginge, och att teatern hölles uppe i estetiskt hänseende o. s. v.;

eller att, i fall detta förslag icke skulle vinna bifall, Riksdagen måtte bifalla något af öfriga i motionen återgifna alternativ, så att staten, på ett eller annat lämpligt sätt, måtte räddas undan de oberäkneliga förluster både för statskassan och för konsten, hvarmed teatrarne under statens fortfarande förvaltning hotades; varande de alternativ, som sålunda åsyftats, följande:

dels att försälja Dramatiska teatern och upplåta Stora teatern för viss tid till bolag eller enskild person;

dels att utarrendera båda teatrarne;

dels att inställa de Kongl. teatrarne verksamhet och använda byggnaderna för andra ändamål;

dels ock att i ämnet träffa öfverenskommelse med Stockholms stad; eller vidtaga annan åtgärd, gående ut derpå, att statsverket måtte befrias från obestämda utgifter för de Kongl. teatrarne;

af Herr *J. Anderson* i Tenhult:

att Riksdagen för sin del ville besluta, att efter innevarande spelårs slut inga statsmedel få användas till några teatrar, och att de Kongl. teatrarne hus och byggnader användas till statens ändamål; samt slutligen

af Herr *Johan Andersson* i Lysvik:

att Riksdagen för sin del ville besluta inställande af Kongl. teatrarne verksamhet för statens räkning, samt att dess hus och tomter måtte upplåtas åt Riksdagen för att å samma tomter uppföra nya byggnader, inrymmande så väl riksdagshus som lokaler för Riksbanken och Riksgäldskontoret.

I anledning af dessa framställningar hade Utskottet, på anförda skäl, hemställt:

»a) att Riksdagen, under medgifvande, att den Dramatiska teatern med den materiel, som finnes kunna undvaras, får i den ordning och på sätt Kongl. Maj:t föreslagit för statsverkets räkning försäljas — under förbehåll likväl att tillträdet till egendomen be-

*Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

stämmes till den 1 Juli 1884 samt under anhållan, i enlighet med Kongl. Maj:ts framställning, att Kongl. Maj:t behagade till nästkommande Riksdag aflåta proposition angående ordnandet af den Kongl. teaterns verksamhet genom upplåtande för någon lämplig tid åt ett konsortium af enskilda personer af den stora teaterns egendom och den från försäljning undantagna materielen, å ena sidan mot åtnjutande af nu å ordinarie stat utgående statsbidrag 60,000 kronor, och hvad Hans Maj:t Konungen kan finna godt att af sina medel dertill anvisa, samt å andra sidan mot skyldighet att upprätthålla teaterverksamheten och på de vilkor i öfrigt, som kunna blifva beroende af aftal, som å statens vägnar af Kongl. Maj:t och Riksdagen godkännas — må anvisa för år 1884 *dels* å ordinarie stat nu uppförda 60,000 kronor och *dels* på extra stat högst 40,000 kronor för upprätthållande af de sceniska föreställningarna å så väl den Dramatiska teatern som den Stora teatern; vid beviljande af hvilka anslag det vilkor må fästas, att statsmedel derutöfver icke varda för de Kongl. teatrarne använda;

b) att Riksdagen på extra stat för år 1884 må bevilja ett belopp af 148,669 kronor till ersättande af hvad Kongl. Maj:t förskottsvis för de Kongl. teatrarne anordnat, under vilkor att köpeskillingen för den Dramatiska teatern må, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, få ingå bland statsverkets extra uppbörd; samt

c) att de af ofvan bemälda motionärer framställda förslag, i den mån de skilja sig från hvad Utskottet föreslagit, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Vid utlåtandet voro särskilda reservationer fogade af Herr *L. Nordenfelt*, af Herrar *R. Törnebladh*, Friherre *F. von Essen*, Friherre *H. M. Palmstierna*, *L. W. Lothigius*, Grefve *G. Sparre* och Friherre *G. Tamm*, af Herrar Grefve *C. K. J. Posse* och *J. Widén*, af Grefve *S. Lagerberg* samt af Herr *Lass Olof Larsson*.

Sedan Utskottets hemställan i *mom. a)* blifvit uppläst, anförde

Herr Borg: Då jag i min motion om de Kongl. teatrarne ansett deras bedröfliga tillstånd härleda sig från bristande insigt hos förvaltningen samt det föråldrade system, hvarunder de arbeta, anser jag mig skyldig att gifva några skäl för dessa mina åsigter. Jag gör det så mycket hellre som jag derigenom möjligen blir i tillfälle att berigtiga en och annan enligt mitt förmenande skef upplåtning, som i detta afseende förekommit vid en föregående diskussion och hvilken då icke blifvit såsom mig synes tillbörligt belyst.

Vid betraktande af den Kongl. teatern har det synt mig, som om två mörka slagskuggor fölle öfver densamma.

Den första är ett konungamord i slutet af förra seklet, den andra försöket att komma åt teaterarbetarnes sjuk- och begravningskassas medel — ett försök som gjorts under det sista årtiondet, men hvars utgång jag icke känner, emedan de handlingar, hvartill jag haft tillgång, derom ej lemnat någon upplysning.

Öfver dessa skuggor höja sig dock många ljusa och ståtliga gestalter, som fört den svenska konstens runor med ära, och hvilka skulle varit en heder för hvilket land som helst. Jag nämner namn sådana som en Hjortsberg, en Sevelin, en Du Puy, en Karsten, en Torsslow, en Aimplöf m. fl., för att icke tala om många utmärkta qvinliga sjuetter, af hvilka en bragt svenska konstens ära öfver hela verlden — jag menar naturligtvis Jenny Lind.

*Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

Här bör jag heller icke underlåta att göra rättvisa äfven åt den nyare tidens konstnärer, så väl den dramatiska som lyriska scenens, hvilka också genom ett godt och redbart arbete befrämjat den svenska konsten och den svenska kulturen. Men detta oaktadt synes det, som om det hvilade en förbannelse öfver denna teater. Redan år 1818, när Rikets Ständer nekade Karl XIV Johan ett anslag till operan, afsade han sig densamma och befalte att den skulle öfverlemnas åt en enskild entreprenör, på vinst och förlust, som det hette, Det dröjde dock icke längre än några månader, förrän kungen fann sig föranlåten att återtaga sin teater, därför att den person, åt hvilken han öfverlätit densamma, gjorde svårigheter att åstadkomma något lämpligt stycke för en galarepresentation; och sedan dess har, som vi veta, Kongl. teatern alltjemt laborerat under jemmerliga förhållanden. Den har gått allt mer och mer utföre i ekonomiskt afseende, så att till sist den nuvarande regenten, efter de stora uppoffringar han gjort för teatern, förklarar sig icke vidare vilja hafva med densamma något annat att göra än att fortfarande lemna den ett anslag och för öfrigt öfverlåta den till staten. Staten har nu en kort tid haft teatern och derunder gjort den sorgliga erfarenheten, att de summor, den slukar, äro omätliga och hota att blifva större för hvarje år. I synnerhet hafva under den allra senaste tiden utgifterna varit högre än någonsin.

Jag skall nu taga mig friheten att, så godt jag kan, visa hvori det förvända system består, som framkallat dessa beklagliga verkningar. Jag skall då hålla mig särskildt till den lyriska och särskildt till den dramatiska scenen, derefter beröra baletten och slutligen komma till allmänna ekonomiska förhållanden. Jag har dervid till ledning en handling, som enligt min åsigt är i hög grad märkvärdig, icke minst därför att den varit nära nog oåtkomlig. Det är nämligen teaterkomiténs af år 1880 betänkande om de Kongl. teatrarne. Detta aktstycke har, så vidt jag vet, aldrig varit tryckt. Det fins, enligt hvad jag kunnat utleta, icke bland Riksdagens handlingar, och då jag sökt taga reda derpå, har jag kommit under fund med, att det enda exemplar deraf, som finnes, kommit Stats-Utskottet till handa samt att handlingen icke utdelades i öfvertryck inom vederbörande utskottsafdelning förrän denna redan hade öfverlagt och beslutat i frågan. Möjligen har handlingen sedan dess blifvit utdelad till Stats-Utskottets samtliga ledamöter, men för öfrigt är den icke känd. Emellertid förefaller mig aktstycket så märkvärdigt och behandlar på ett så upplysande sätt teatrarne angelägenheter, att jag anser att detsamma hade bort långt för detta vara tillgängligt i Riksdagens tryckta handlingar.

Angående
de Kongl.
teatrarnes.
(Forts.)

I förbigående må nämnas, att den ifrågavarande komitéen utgjordes af Öfverståthållaren Friherre af Ugglas, Friherre K. Åkerhielm och Professoren C. R. Nyblom.

Komitébetänkandet afgafs den 21 December 1880 och skulle således mycket väl kunnat hinna in extenso komma till Riksdagens kännedom i vidsträcktare mån än hvad nu blifvit fallet. De anmärkningar, som i betänkandet framställas, äro mångahanda. Jag skall i den ordning de förekomma framställa de väsentligaste.

Först anmärka komiterade: »huruvida icke äldre klassiska eller allmänt omtyckta repertoaroperor kunde efter hand ihågkommas med en tidsenlig uppsättning, då de, jemte sin gamla dragningskraft, skulle erhålla en ny, ingalunda förkastlig, i den friska och förnygrade gestalt, i hvilken de sålunda komme att visa sig». Vidare att »inom operan ännu outvecklade artister uppmuntras att, äfven med fara för öfveranstängning, utföra partier, som taga den mogna konstnärens alla krafter i anspråk, eller att goda förmågor hänvisas till rôler, som mindre väl lämpa sig för deras konstnärliga skaplyne, måste lända till men för det sceniska utförandet. Menligt är ock det ofta upprepade inställandet af spektakler — som må hända i någon mån kunde undvikas genom dubbling af viktigare rôler, något hvartill den stora skaran af engagerade artister bort lemna tillfälle».

Såsom betecknande för den estetiska sidan af saken ber jag ock få anföra hvad för kort tid sedan inhemtats ur en tidning för konst, musik och teater. Der heter det: »Kostymerna öfverensstämma som oftast illa med rollen och den tid, som den representerar. Nej, framför allt skola de ju kläda, hvarför man också får se de besynnerligaste, mest förunderliga anakronismer, såsom till exempel prestinnor i ljusröda sidenskor och höga klackar, spanjorer, zigenare, Carmen o. s. v. rödt och hvitt sminkade; håruppsatser från det 14:de århundradet tillhoppa med dragter från det 12:te och dylikt. För icke länge sedan uppträdde Pamina i hvit baldrägt, ljusröda strumpor och skor med höga klackar, lockig chiguon och grekiskt diadem, samt Margaretha i — krinolin.»

Vidare ifrågasätta komiterade, huruvida elevskolan uppfyllt de förväntningar, man ställt på densamma. De yttra nemligen: »För sin del anse komiterade förberedelsen för inträde vid den lyriska scenen lämpligast böra förläggas till Musikaliska akademien, under det att *talscenen hädanefter som hittills lärer komma att hemta sina bästa krafter från andra teatrar.*» Det är anmärkningsvärdt, att komiterade i fråga om nationalteatern, som ju skulle vara den främsta i landet, sålunda antyda att elevskolan föga motsvarar sitt ändamål, utan att den bör förläggas till Musikaliska akademien, samt att talscenen hemtar sina bästa sujetter från andra teatrar, dessa teatrar, hvilka man annars gerna på alla vis underskattar.

I fråga om gästuppträdande af främmande konstnärer, som 1879—1880 kostat mer än 28,000 kronor, 1881—1882 omkring 23,000 kronor, påpeka komiterade faran af detta bruks utsträckning till allt för stor vidd samt yttra: »Ehuru det må medgifvas, att en nationalteater icke kan helt och hållet stänga sina portar för sådana

gäster, helst de många gång föra med sig nytt lif och goda lärdomar, kan det dock icke fördöljas, att de på ett störande sätt inverka på teaterns verksamhet, i det att de bringa ordning i dess arbeten; möjligen också föranleda allmänheten att för den enskilde artistens prestationer underskatta den konstnärliga jemnheten i framställningen af det hela, och säkerligen i ekonomiskt hänseende åstadkomma en helt naturlig och följdriktig ebb i teaterbesöken efter den flod, som deras uppträdande framkallat.» Detta är också sant, ty vid ett gästuppträdande tillströmma vanligen en mängd teaterbesökande för en kort tid, men återkomma sedermera icke till teatern på länge, och följderna måste blifva att teatern i allmänhet förlorar i inkomster, flere andra olägenheter att förtiga. Nu skulle man väl kunna tycka, att en så stor summa som 28,000 kronor skulle bättre användas derigenom att man till utlandet, till exempel till Paris, utsände unga elever, begåfvade i lyrisk eller dramatisk konst, för att erhålla en fullt konstnärlig utbildning. Man skulle också kunna anmärka, att teaterförvaltningen underlåtit att använda de goda krafter, som landet sjelf eger. Så till exempel en ryktbar sångerska, Signe Hebbe. Efter hvad jag från åtskilliga håll inhemtat, är hon näst Jenny Lind den mest dramatiskt bildade sångerska, som vårt land någonsin egt och som gått igenom en fullständig kurs i Paris' konservatorium. Men hon har icke kunnat användas. I stället har man stundom gifvit stora engagement åt ganska ringa förmågor från Tyskland och annorstädes.

Jag skall vidare taga mig friheten anföra ett omdöme, som en aktad tidning, »Stockholms Dagblad», för icke länge sedan uttalat rörande den Kongl. teatern. I denna tidning läses nemligen den 28 sistlidne Maj följande:

»Det intresse, hvarmed stycket (Don Carlos å Nya teatern) följdes, berodde delvis på det i allmänhet utmärkta spelet. Jemför man det sätt, hvarpå Don Carlos uppföres å Nya teatern, och Othello nyligen uppförts på Stora, måste man erkänna, att den förra teatern med större omsorg vårdar sig om den s. k. klassiska repertoaren.»

I en annan stockholms-tidning läser man: »Återigen utropa vi ett slående (nedslående) bevis, att den Kongl. teaterns personal ej mera är mäktig att återgifva en poetisk skapelse af Shakespeare eller någon annan större dramatisk författare; ej mäktig att återgifva karakterer af större djup än dagslitteraturens efemerider.»

Ger man akt på, huru Kongl. teatern uppmuntrar våra författare, kommer man till ett i allmänhet ganska sorgligt resultat, då man deremot sett Strindbergs Mäster Olof och Victor Rydbergs mästerliga öfversättning af Faust o. s. v. uppföres på Nya teaterns scen.

Af det föregående framgår, att jag egentligen icke velat vända mig mot de enskilda artisterna, af hvilka — jag upprepar det — ej få förmågor finnas, hvilka göra den svenska konsten all heder.

Jag hoppas herrarne ursäktas att jag, eftersom frågan är ganska ny och åtskilliga dithörande dokument ganska svåråtkomliga, tager mig friheten här citera åtskilligt. Först låter jag å nyo Herr Öfverståthållaren med flere tala.

*Angående
de Kongl.
teaterns.*
(Forts.)

Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

På dramatiskan sysselsätter man sig med kanske nog ensidigt satta konversationsstycken, »under det att i fråga om det högre dramat, nemligen skådespelet och tragedien, ej utan skäl kunnat anmärkas en viss ojämnhet vid rollernas besättande. För öfrigt kunna komiterade ej undertrycka den anmärkningen, att detta högre drama synta vara representeradt af blott ett ringa fåtal stycken, af hvilka dessutom allenast ett par varit nya, de öfriga utgjort repriser och repertoirstycken.»

Komiterade sätta i fråga, huruvida de i flera hänseenden goda krafter, hvaröfver begge scenerna obestriddt förfoga, blifvit med tillbörlig insigt valda och använda. »Det är nemligen icke nog med att ega goda artister, utan det fordras äfven, att de befintliga förmågorna fylla de på hvardera scenen nödiga facken, så att man icke på ett fack har flere representanter, medan andra alldeles sakna sådana. Det är väl sant, att fackens besättning beror på tillgång af lämpliga sujetter; men det kan lika litet anses vara med scenens bästa öfverensstämmande att låta framstående, ja outhärliga förmågor träda tillbaka, medan utiliteterna kvarstanna, som det är ändamålsenligt att engagera sujetter endast därför, att de utmärkt sig i vissa roller på andra håll, utan att det så noga tages i betraktande huruvida de passa in i den nya större organismen och der fylla en verklig lucka. Äfven elevskolans inflytande kan sägas icke hafva varit det bästa, emedan hon väl stundom fostrat aktningvärda, men endast undantagsvis framstående och oftast medelmåttiga förmågor, hvilka alla dock helt naturligt hafva anspråk på att anställas vid Kongl. teatern och hota att tynga dess stat med en betänklig mängd af expektanslöner eller arvoden.»

Artistlönerna äro väl höga; aflöningssättet olämpligt med arfvoden för hvarje representation, »som i sin mån synes bidraga till att onödigt öka utgifterna, då ofta uppträdande i *en* akt eller *en* scen ersättes med lika stort arvode, som betingats för uppträdande i en större roll under en hel afton. Sant är väl, att man på sådant sätt kan sporra fliten hos de uppträdande artisterna, men om alla dylika öfverenskommelser mera bero på godtycke än på någon fast regel, då artisternas ställning genom den fasta lörens inskränkning blir högeligen osäker, och då slutligen en slik anordning kan gifva anledning till oegentligheter i det personliga förhållandet mellan artisterna, på hvilkas pligtkänsla och samdrägtiga kärlek till konsten och den konstanstalt, vid hvilken de äro fästade, man äfven skall kunna räkna, och framgången i så väsentlig mån beror, förefaller det, som om fördelarne af detta aflöningssätt så betydligt öfvervägdes af olägenheterna, att detsamma ej utan skäl kan räknas med bland anledningarna till teatrarne nuvarande ekonomiska obestånd.»

Ballettcorpsen, som kostar 30,000 kronor, uppträder dels för litet, dels föga sjelfständigt — på de tre sista åren hafva, komiterade veterligen, endast tvenne fristående balletter förekommit. Det är ock oformligt att hafva fyra figuranter och tjugotvå figurantskor, då likväl manliga statister behöfdes kunna fås ur de förres led.

»Operett och vaudeville äro nästan uteslutna från spellistan,

elhuru denna art af sceniska föreställningar helt visst har sin tack-samma publik, utom det att vissa sångkrafter och sceniska förmågor finnas, som afgjort egna sig åt denna lätta konstgenre.»

Angående
de Kongl.
teatrarnes.
(Forts.)

Detta är i hufvudsak i afseende på repertoaren. För resten göras åtskilliga andra anmärkningar. Sålunda tala komiterade om teaterlokalernas föga tidsenliga inrättning, om »de obehöfvade sittplatserna, de trånga och vid en eldsolycka lifsfarliga korridorerna, saknaden af ventilationsapparater till förhindrande af luftens förskämning och temperaturens uppdrifvande till en plågsam höjd, frånvaron af en rymlig foyer eller annan lokal, der allmänheten kan uppehålla sig under mellanakterna. Tages nu härtill i betraktande stora salongens inskränkta utrymme, som lemnar plats för allenast omkring 1,000 åskådare, det tunga, ålderdomliga maskineriet, som förorsakar en oskäligt hög dagkostnad, scenens ringa höjd, som i väsentlig grad påskyndar slitningen af dekorationsfonderna, det trånga utrymmet bakom scenen med flere af de lokala förhållandena beroende olägenheter, så lär man icke kunna betvifla, att just i dessa omständigheter ligger en af de verksammaste orsakerna dertill att skarorna af den, som i Kongl. teatern söka den konstutövning der bjudes, på senare tiden omisskänneligen börjat på ett betänkligt sätt glesna.»

Jag medger att herrarne hafva rätt att vara otåliga, men om *mitt* anförande skulle blifva något långvarigt, kunna ju de *efterföljande talarnes* blifva så mycket kortare, och motiverar jag detta mitt anspråk dermed, att jag under hela riksdagen hittills knappt talat mer än en halftimme.

Jag nämnde om sjuk- och begravningskassan, och det var stränga ord om den saken uttalade, men de torde vara fullt berättigade. Det hörer nemligen också till förvaltningens glanspunkter att, då ekonomin gick utför allt för mycket, man skulle till en del betäcka det deficit, som förefans, medelst användande af arbetarnes begravningskassa. Det låter verkligen otroligt att så kan vara förhållandet, men icke för ty har man derom utförlig beskrifning i komitébetänkandet. Genom att begagna sjuk- och begravningskassan, om hvilken det här säges, att den var »bildad och förökad genom inkomster af försålda biljetter till teatervinden samt af pliktpenningar och tillfälliga gåfvor» ville man liqviderade de Kongl. teatrarnes skulder. Det är också att märka, att redan vid liqviderandet af teaterns skuld under Carl XV:s tid 30,000 kronor, som teatern lånat ur kassan, undantogos. Nu hade man föreslagit att kassans värdepapper skulle försäljas.

Det vore särdeles intressant för framtiden att veta huru det gått med denna teaterkassa. Mig synes, att det skulle vara förvaltningen något non plus ultra svårt att bära, om verkligen en kassa, tillkommen på förutnämnda sätt, blifvit använd för betalande af teatrarnes skulder.

Hvad nu frågans behandling hos Riksdagen angår, så tyckes det som om man äfven på det området beherskades af en ond, osynlig demon. Det är alldeles obegripligt, hvarför dessa propositioner om Kongl. teatrarnes alltid framkommit till Kamrarnes i riksdagens sista timme, nu som tillförne. Man får visserligen erkänna, att regeringen på senaste tiden haft mycket att beställa med stora förslag i

Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

många riktningar, men nog är det ändå märkvärdigt, att förevarande icke framkommit förr än den 1 Maj. Det har uppgifvits, att dröjsmålet skulle varit föranledt af Konungens resa till Norge; men för Riksdagen är det i allt fall fatalt att få mottaga en sådan proposition i sista stund. Det förefaller ock ganska anmärkningsvärdt, att en underordnad myndighet — jag vågar så kalla den Kongl. teaterdirektionen — behagat först den 11 sistlidne Januari inkomma med sitt svar å finansministerns den 20 nästföregående *September* mottagna skrifvelse. Således har denna styrelse behöft fyra månader att lemna några enkla upplysningar, men hvilka en teaterdirektion, som det tycks, ej borde hafva behöft mer än ett par dagar att besvara, och det är så mycket mer anmärkningsvärdt, som den vid 1880 års riksdag af dåvarande teaterdirektion lemnade vidlyftiga utredning afgafs efter blott åtta dagar. Jag sade ock, att det är ganska beklagligt, att frågan kommit så sent före. Dermed vill jag dock icke hafva sagt, att ej behandlingen inom Stats-Utskottet varit så omsorgsfull, som den under sådana omständigheter kunnat vara; ej heller har jag synnerligt att anmärka mot det slut, hvartill Utskottet kommit. Jag skulle dock föredragit, att man tillstyrkt det spelet på Dramatiska teatern måtte upphöra genast, det vill säga, att båda scenerna måtte sammanslås. Att en stor ekonomisk vinst deraf skulle uppstå, hafva också komiterade tydligt ådagalagt.

Detta bestrides visserligen af teaterdirektionen, som i sin framställning gör många svårigheter i afseende å den ifrågasatta sammanslagningen, men komiténs skäl synas mig mera öfvertygande. »Sammanslagningen af scenerna,» säger komitén, »skulle medföra säkra besparingar; inskränkning af personalen, minskning i slitningskostnaden och särskild materiel m. m.» Vidare motiverar komitén sin åsigt, att Stora teatern mycket väl kan begagnas för uppförande af smärre skådespel, komedier och mera dylikt, samt pekar dervid hän på det kända förhållandet, att på Köpenhamns Stora teater uppföras äfven lustspel, vädeviller, operetter etc. Köpenhamns teater är dock af det omfång, att den rymmer 1,600 åskådare, då vår teater deremot gifver utrymme endast för 940. Allmänt känt är också, att vår Stora teater i akustiskt afseende är alldeles utmärkt. Teaterdirektionen påstår väl å sin sida, att om sammanslagningen skulle komma till utförande, blefve följden den, att det fint utvecklade spel, som vi på senaste tiden vunnit, komme att åter försvinna, då Stora teatern gör sådant omöjligt. Komiterade hålla likväl före, att den i det afseendet är fullt tillfredsställande.

Vidare heter det i komitébetänkandet, att lyriska artisternas antal är större än nödigt är; och detta erkänner äfven teaterdirektionen, så ock ett ombudsmannens och sekreterarens lön bör kunna nedsättas; en literatör användas i stället för två, antalet vaktmästare, biljettförsäljare, logevaktmästare (som böra kunna lönas af de besökande medelst en liten afgift) o. s. v. minskas. Derefter fortsätter komitén: »Än talrikare än lyriska scenens artister är tal-scenens, nemligen 43 personer, deraf 23 skådespelerskor, eller jemnt lika många, som sammanlagda antalet af sångerskor och skådespelerskor vid kongl. teatrarne i Köpenhamn.» Äfven detta är ett drag

*Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)*

af förvaltningen, som jag för min del icke kan finna annat än i hög grad anmärkningsvärdt. Vidare säger komitén, att omkostnaderna för extra betjening skulle kunna nedgå med ungefär två femtedelar. En del maskinarbetare skulle kunna flyttas från Dramatiska teatern och ersätta tillfälliga arbetare vid Stora teatern.

Af hela denna framställning torde herrarne finna, huru man förvaltats dessa teatrar, och att sjelfva systemet i sanning visat sig allt annat än förträffligt.

Jag vill tillägga, att Statsministern Grefve Posse i Andra Kamraren vid 1881 års riksdag i frågan uttalade sig på följande sätt: »Man har visserligen från teaterdirektionens ståndpunkt velat göra detta troligt (att affären blir bättre genom att hafva två teaterinstitutioner), men det har likväl visat sig, att räkenskaperna icke alla äro så förda, att man med visshet kan sluta till, att Dramatiska teatern varit en god ekonomisk affär. När man tager i betraktande en del siffror och uppgifter i afseende på supponerade recetter från Dramatiska teatern, förefaller det snarare, som denna teater icke vore någon god affär.»

Slutligen vill jag hafva sagdt, att jag helst skulle sett, att äfven Utskottet i sitt betänkande uttalat den åsigten, att båda scenerna borde från och med nästa spelår sammanslås. Fastän jag således icke är fullt belåten med Utskottets uttalande, skall jag dock icke för närvarande framställa något yrkande om ett beslut i riktningen af min motion, utan kommer jag att i en möjligen blifvande votering gifva min röst för Utskottets förslag, för så vidt icke här några flere röster höja sig i syftning af båda scenernas sammanslagning.

Herr J. Anderson i Tenhult: Då jag vid denna riksdag väckt motion om att inga statsmedel vidare skola anslås till de Kongl. teatrarne, men Utskottet icke tillstyrkt min motion, skall jag be att få yttra några ord.

Det är icke första gången ett sådant yrkande framkommit, som det jag i min motion framställt. Det har skett flere gånger förut och, såsom en talare omnämnt, redan vid 1818 års riksdag. Frågan är icke heller af så liten betydelse, ty den rör sig om ganska stora belopp. Vi finna nemligen af så väl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets betänkande, att kostnaden för nästa spelår skulle för staten belöpa sig till icke mindre än 248,669 kronor. Dessutom har teatern en hyresinkomst, som lär uppgå till 35,850 kronor, så att sammanlagda beloppet utgör 284,519 kronor. Nu ligger det, enligt min tanke, icke så obetydligt vikt uppå huru denna fråga afgöres. Bifaller man Utskottets förslag, så tror jag att man dermed gifver på hand att man äfven hädanefter vill understödja Kongl. teatern; om man deremot afslår Utskottets förslag, så föreställer jag mig att man snart skulle blifva fri från dessa utgifter. Kongl. teatern är numera icke af den betydelse som den förr varit, det antager jag dels deraf, att Hans Maj:t Konungen, åtminstone så vidt man får döma af den föreliggande Kongl. propositionen, icke är sinnad att vidare understödja den något med egna medel. Denna min tanke om teatrarne styrkes äfven deraf att en ibland Konungens lügt betrodde män, nemligen

Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

en landshöfding, ansett teaterns verksamhet vara af den beskaffenhet att den icke bör utöfvas på sabbaten, och därför utfärdat förbud mot teatraliska föreställningars hållande under senaste påsk- och pingstheg.

Då emellertid den föregående talaren både tog Kammarens uppmärksamhet i anspråk en temligen lång stund samt uppmnade dem, som efter honom komme att yttra sig, att göra det så kort som möjligt, skall jag inskränka mig till att yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag och bifall till min i ämnet afgifna motion.

Herr Wieselgren: Om Kongl. propositioner vore underkastade samma lagar som de för skolgossar gällande, så hade den nu föredragna utan tvifvel fått anmärkning för »sen ankomst». Utskottet kan verkligen också sägas hafva gifvit propositionen en sådan, då det säger att den så sent inkommit till Riksdagen, att Utskottets arbete med den betydligt försvårats. Då detta är ett faktum, som numera icke kan ändras; då frågan om den Dramatiska teatern lemnavinst eller förlust ännu icke är utredd; då Kongl. Maj:ts förslag att med ens afskaffa den dramatiska scenen icke blifvit af Utskottet godkändt — och jag begagnar tillfället att därför till Utskottet hembära min tacksamhet; då således något skäl för att *redan nu* fatta beslut rörande Dramatiska teaterns försäljning icke förefinnes; och då slutligen det ofta framdragna »konsortiet», så vidt jag kan förstå, är i samma ställning, som den ofta omsjungna skönheten med alla möjliga företräden, men med en enda brist — den att *icke finnas till*, så kan jag icke inse att vi ej alla skulle kunna vara med om att nu inskränka våra åtgärder till att besluta om ännu något *uppskof* med frågans afgörande. Det är af denna orsak som jag, utan att ingå i sjelfva saken, rörande hvilken jag förut uttalat mig, tager mig friheten hemställa, att kammaren ville i likhet med Första Kammaren fatta det beslut att anvisa för år 1884 dels å ordinarie stat nu uppförda 60,000 kronor och dels på extra stat högst 40,000 kronor för upprätthållande af sceniska föreställningarne å så väl den Dramatiska teatern som den Stora teatern, samt uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om en ny utredning och ett nytt förslag i fråga om organiserande af den Kongl. teaterns verksamhet såsom konst- och kulturanstalt under statens öfverinseende.

Herrar *Axel Key, Schenström, E. G. Boström* och *Wengberg* instämde med Herr Wieselgren.

Herr Liss Olof Larsson: Det är verkligen ganska obehagligt, att en fråga af så invecklad beskaffenhet som denna förekommer till behandling så sent som nu är fallet. För min del har jag svårt att förstå anledningen, hvarför den Kongl. propositionen icke tidigare än som skett öfverlemnades till Riksdagen. Ty när i fjor denna fråga behandlades under de allra sista dagarne af riksdagen och åt frågan icke kunde egnas annat än en mycket hastig och ofullständig pröfning, så var detta förenadt med så stora obehag och ledsamheter,

att man kunnat hoppas att ett dylikt experiment icke skulle försökas en gång till, utan att i stället förslag angående denna angelägenhet skulle blifva tidigt framlagdt för Riksdagen, som derigenom skulle kunna egna frågan en sorgfälligare och mera fullständig pröfning, men så lå vi en Kongl. proposition i ämnet, daterad den 1 Maj, och frågan har under sådana förhållanden blifvit inom Utskottet behandlad med en fart, som jag skulle vilje kalla snälltågsfart. Säkert äro alla angelägna om att lösa denna kinkiga fråga, och af den korta diskussionen inom Utskottet framgick tydligen att tankarne om sättet icke voro mera delade än att, om tiden medgifvit att grundligare behandla frågan, Utskottets ledamöter sannolikt blifvit ense. Nu deremot åtföljes betänkandet af en mängd reservationer, och sannerligen jag tror att ens de som icke reserverat sig, äro nöjda med Utskottets förslag, hvilket tillkom efter flere voteringar. Riksdagen begärde i fjor ett förslag från Kongl. Maj:t angående ett definitivt och fullständigt ordnande af de Kongl. teatrarne. Det förslag man erhållit går ut på att försälja Dramatiska teatern samt att öfverlåta den Stora teatern åt ett konsortium. Deremot — och hvilket dock varit högst nödigt — saknar man all upplysning om huruvida ett sådant konsortium redan finnes till, eller om utsigt finnes att kunna åstadkomma det. Om man nu affåter en skrivelse till Kongl. Maj:t på sätt Utskottet föreslagit, så fruktar jag att Kongl. Maj:t för nästa Riksdag, då frågan skall återkomma, endast förklarar, att ett sådant konsortium icke kunnat åstadkommas; och då stå vi åter på samma punkt, samt hafva dertill en ny brist att fylla, för så vidt Riksdagen nu konstaterar att regeringen saklöst kan huru mycket som helst öfverskrida ett af Riksdagen bestämdt anslag.

Till det konsortium, som Herr Finansministern sätter sitt hopp till, skulle staten betala 60,000 kronor om året under loppet af 50 år med bolaget derjemte lemnad rättighet att, utom öfriga förmåner, jemväl disponera öfver Stora teaterns tomter, å hvilka under tiden, enligt Finansministerns åsigt, konsortiet skulle uppföra en ny teaterbyggnad, hvarefter hela denna nya härlighet skulle tillfalla staten. För min del hyser jag stora tvifvel, om att detta kan realiseras. För det första betviflar jag mycket att Riksdagen skulle vara benägen att förbinda sig till att under en så lång följd af år betala denna summa, äfven om Riksdagen kunde göra detta utan att grundlagen lade hinder deremot; och för det andra tviflar jag på möjligheten att få ihop ett så beskaffadt konsortium som Finansministern afser.

Ingen utredning förefinnes i den Kongl. propositionen om huruvida konungen skulle betala något bidrag, såsom hittills, eller om Stockholms kommun skall utgöra viss andel af kostnaderna, eller om dessa skola ensamt af staten bestridas, och likväl är detta frågor af synnerlig stor vikt. Frågan har, synes mig, blifvit ytterst knapphändigt utredd. Och man kan icke förundra sig så mycket deröfver, då man vet att regeringen haft att bereda en mängd andra stora och viktiga frågor, som vid denna riksdag förelegat till behandling, frågor mera passande för regeringsomsorger, än den om teatrarne. Under sådana förhållanden får icke heller mitt yttrande anses innebära något

Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

klander. Om man nu bifaller Utskottets förslag, hvilket uteslutande är byggt på antagandet att ett konsortium kan komma till stånd, som öfvertager teatern och dess affärer, så har man, derest detta konsortium icke kan bildas, bundit regeringens händer. Och något annat sätt till frågans lyckliga lösning kan regeringen svårigen framställa, sedan Riksdagen så kategoriskt förklarar att ordnandet skall ske på basis af ett konsortium, som skall öfvertaga teatern. Mycket bättre vore det då att lemna regeringen fria händer i detta fall. Om ett konsortium icke kan komma till stånd, så skulle följden blifva blott en anmälan derom från regeringen och vi stodo då ånyo inför en olöst fråga. Dessutom erbjuder sig Utskottet att under en längre tid betala 60,000 kronor. Detta vilkor vill jag icke på förhand gå in på. Icke heller talar Utskottet om att Stockholms stad skulle lemna något bidrag, ehuru det ligger ganska nära till hands att antaga att så borde ske, då man till och med vet att inom stadsfullmäktige blifvit väckt motion i sådant syfte; men utredning härom saknas. Vidare, om man bifaller Utskottets hemställan, så befarar jag att man skulle så att säga fastspika den Stora teatern på dess nuvarande tomt, hvilken enligt min åsigt skulle kunna på ett bättre sätt användas.

Jag har, såsom herrarne torde hafva sett, afgifvit en särskild reservation, hvilken jag i största hast nedskrifvit.

Mitt förslag skiljer sig från Utskottets derutinnan, att jag för min del anser, att man bäst befrämjar frågans lösning, om man hos Kongl. Maj:t anhåller att Kongl. Maj:t till nästkommande Riksdag aflåter proposition, angående ett fullständigt och slutligt ordnande af de Kongl. teatrarne framtida verksamhet på det sätt, att statens befatning med desamma upphör och nuvarande stora teaterhus med tillhörande tomter får af Riksdagen för dess behof disponeras, mot det att Riksdagen till Kongl. Maj:ts förfogande ställer erforderliga medel till förvärfvande af annan teater och dess anordnande för det afsedda ändamålet.

Jag hade nemligen trott, att det varit ett önskningsmål för oss alla, att en gång komma derhän, att statens befatning med teatrarne komme att upphöra, men det fruktar jag icke varder fallet, om vi bifalla Utskottets förslag.

Vidare hade jag tänkt, att man i sammanhang med denna fråga skulle kunna lösa andra, lika viktiga om icke vida viktigare frågor, som länge stått på dagordningen och befunnits svårlösta. Jag hade tänkt att Riksdagen till sin disposition skulle få stora teaterhuset och dess tomt för att använda till sina egna behof. Jag behöfver icke nämna hvilka dessa behof äro, ty de äro kända af en hvar. Jag har redan i min reservation i korthet antydtt, huru jag tänkt mig att detta skulle tillgå, nemligen att man stälde till Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp tillräckligt till förvärfvande af en annan teater, nemligen Nya teatern och dit flyttade den Kongl. scenen. Om detta förslag vinner Riksdagens och Kongl. Maj:ts bifall, så kan man redan nästa år börja bygga riksdags- och riksbankshus å teatertomten och det oakadt icke behöfva afbryta teaterns verksamhet en enda dag, då ju Nya teatern redan befinner sig i tidsenligt skick. Den rymmer för öfrigt

ett betydligt större antal åskådare än den Stora teatern och bör därför hafva större utsigter att bära sig än den nuvarande. Icke heller torde det under sådana förhållanden vara svårt att finna någon lämplig person, eller personer som ville öfvertaga den Nya teatern, helst den befinner sig i ett tidsenligt skick, hvad byggnaden beträffar, och man dessutom genom ett sådant arangement blifvit af med en den svåraste konkurrenten.

Jag har velat framställa dessa tankar, på det att Kammaren dervid må kunna fästa det afseende, Kammaren kan finna skäligt. För min del tror jag att man bäst skulle befrämja lösningen icke blott af teaterfrågan, utan äfven af de andra i sammanhang dermed stående stora frågorna, som ständigt återkomma och *måste* återkomma, till dess de blifvit lösta, nemligen anskaffandet af nya lokaler för Riksdagen och Riksbanken samt Riksarkiv. Detta skulle dessutom blifva det allra billigaste sätt, hvarpå dessa saker kunde ordnas.

Den frågan kan sedermera uppställas, huruvida staten skall lemna bidrag till teatern eller icke. Dervid skulle jag för min del anse klokt, att man gjorde det vilkor, att staten icke skulle lemna större bidrag, än hans Maj:t konungen eller Stockholms stad. Jag föreställer mig, att om dessa tre kontrahenter släppte till lika stora belopp, så blefve saken ordnad på bästa sätt, och så att ingen af de tre kontrahenterna behöfde betala något. Detta är naturligtvis endast ett önskningsmål och kan naturligtvis icke på förhand bevisas, men det är ett sätt åtminstone bland de många, som finnas att få frågan löst.

Hvad jag emellertid framför allt sökt framhålla i min reservation är, att jag vill, det Kongl. Maj:t skall få mer fria händer att på bästa sätt ordna saken och icke vara bunden vid den enda utväg, som Utskottet föreslagit eller att absolut hyra ut teatern till ett konsortium. Kan ett sådant icke erhållas, så står frågan vid nästa riksdag precis på samma punkt som nu.

Jag skall icke ens, sedan jag yttrat detta, hos Herr Talmannen anhålla om proposition på hvad jag i min reservation yrkat, förr än jag får höra om jag får något understöd. Jag vill nemligen icke besvära dermed, om jag finner mig stå alldeles ensam. Jag har emellertid velat uttala detta, emedan jag fruktar, att om Utskottets förslag bifalles, nästa Riksdag skall befinna sig inför denna fråga olöst och lika svårlöst då som nu.

Herr Hörnfeldt: Det kan icke nekas att denna fråga är af en mycket kinkig beskaffenhet och att det icke är så lätt att yttra sig öfver huruvida staten fortfarande skall taga befattning med Kongl. teatern eller icke.

Hufvudsakliga skälet, hvarför jag biträdt Utskottets förslag är, att jag tror, att om man vill en lösning af frågan, så bör man aflägsna sig så litet som möjligt från den af Kongl. Maj:t i ämnet framlagda proposition. Nu har Utskottet icke gjort annan ändring i denna proposition än att, under det i propositionen föreslagits att Dramatiska teatern skulle försäljas och upphöra att vara statsinstitution från och med den 1 Juli innevarande år, så har Utskottet hem-

*Angående
de Kongl.
teatrarne.*
(Forts.)

*Angående
de Kongl.
teatrarne.*
(Forts.)

ställt, att härmed måtte uppskjutas till den 1 Juli 1884. Hufvudsakligaste skälet, hvarföre Utskottet slutit sig till en sådan åsigt, var den, att man ansåg det något för brådstörtadt, att personalen vid den Dramatiska teatern skulle, om jag så får uttrycka mig, köras på porten redan den 1 Juli 1883. Men det fans äfven ett annat skäl hvarföre Utskottet ansåg sig böra tillstyrka Riksdagen bibehållandet af den Dramatiska teatern till ofvannämnda tid, nemligen det att den dramatiska scenen icke lemnat så stora förluster som den lyriska.

Här har talats åtskilligt om att man borde uppskjuta frågan till en kommande riksdag eller ungefär så som Första Kammaren fattat sitt beslut. Efter mitt sätt att se saken skulle, om vi uppskjuta frågan och begära ytterligare utredning af Kongl. Maj:t, resultatet icke blifva annat än det, att man vid en kommande riksdag, äfven om Kongl. Maj:t inkommit med utredning, säger: nej, det der äro vi icke belättna med, utan vi må ytterligare uppskjuta saken, och jag antager att åtskilliga, som yrka på sådant uppskof äro varma vänner af teatrarne bibehållande såsom statsinstitution. Detta är deremot något, som jag icke kan gå in på, emedan, om jag får uttrycka min tanke, icke något anslag i landsorten är så impopulärt som anslaget till de Kongl. teatrarne.

Herr Liss Olof Larsson sade att man med ett bifall till Utskottets förslag skulle fastspika teatern på den tomt, der den nu är belägen. Jag för min del ser ingen olägenhet i att teatern får befinna sig på den plats, der den är. Om man åt ett konsortium öfverlåter att öfvertaga teatern, ser jag, som sagdt, ingen olägenhet deraf. Men Herr Liss Olof Larsson har nu fått den fixa idén, att just der skall Riksbanken förläggas, antingen der eller på Helgeandsholmen. Det är en uppfattning, som jag gerna förlåter honom, ty det är gifvet att när man en gång kommit på en idé så håller man i dermed så länge som möjligt och sedan gifver man efter så litet man kan. Han sade vidare, att man genom att uppskjuta frågan skulle lemna Kongl. Maj:t fria händer att handla efter omständigheterna. Jag tror dock att Riksdagen sistlidet är skref och uttalade sig temligen bestämdt, huru den ville att denna angelägenhet skulle ordnas. Kongl. Maj:t har nu framlagt proposition i ämnet och då skulle man säga: nej, den skola vi icke antaga, utan uppskjuta frågan, på det Kongl. Maj:t må hafva fria händer. Om vi hålla på sålunda, få vi nog behålla teatern såsom statsinstitution i all evighet.

Jag vill icke uppehålla Kammaren längre, utan slutar med att säga detsamma, hvarmed jag började, att ju längre vi aflägsna oss från Kongl. Maj:ts proposition, ju svarare blifver det att lösa denna fråga, och derföre samt med fäst afseende på det beslut Första Kammaren fattat är jag fullt och fast deciderad för att rösta för Utskottets förslag.

Herrar *Magni* och *J. Andersson* i Knarreвик instämde uti Herr Hörnfeldts anförande.

Chefen för Kongl. Finansdepartementet Herr Statsrådet *Thempander*: Det är så mycket mindre min åsigt att förlänga diskussionen

mera än i några få ögonblick, som det af Utskottet framställda förslaget går i samma riktning som det i Kongl. Maj:ts proposition framlagda. Den skiljaktighet, som förefinnes, består deri, att, under det Kongl. Maj:t ifrågasatt den Dramatiska teaterns försäljning omedelbart efter spelårets slut, Utskottet hemställt att med försäljningen af denna teater skulle anstå ytterligare ett år, hvarunder teaterverksamheten fortfarande skulle derstädes utöfvas. Detta Utskottets förslag är naturligtvis beroende på önskan att bereda den personal, som för närvarande är anställd vid denna teater, tillfälle att under nästa år icke behöfva afbryta den verksamhet, åt hvilken den egnat sig; och, lemnande för min del fullt erkännande åt denna omsorg, har jag endast att beklaga att Utskottet icke dragit ut konsekvensen af denna sin åsigt genom att anvisa de medel, som erfordras för att sätta Kongl. Maj:t i tillfälle att realisera den plan, Utskottet haft. De medel, som, ifall Utskottets förslag bifalles, blifva ställda till Kongl. Maj:ts disposition, belöpa sig nemligen till endast 40,000 kronor, men det är bekant att den nuvarande teaterdirektionen i sitt utlåtande förklarar att 80,000 kronor utöfver nu utgående anslag vore erforderliga för ett fortsatt bedrivande af teaterns verksamhet i dess nuvarande omfång. Utskottet har visserligen ansett att åtskilliga besparingar skulle kunna göras genom inskränkning i utgifterna, men jag vågar med bestämdhet påstå att det icke är möjligt att ända derhän inskränka utgifterna, att man skulle kunna nedsätta det anslag, som ytterligare erfordras, från 80,000 kronor till halfva beloppet eller 40,000 som Utskottet föreslagit.

Jag ber vidare att få fästa uppmärksamheten på att svårigheten att göra några väsentliga besparingar till en hufvudsaklig del beror just af det provisoriska i teaterns ställning. Vore det fråga om en definitiv reglering och att för tryggande af teaterns framtida bestånd ett visst belopp tillförsäkrades teatern att år efter år utgå, då vore det tänkbart, att besparingar kunde åstadkommas och äfven om sådana i alla fall äro i någon mån möjliga, kunna de dock icke ske till så betydliga belopp, som Stats-Utskottet föreställt sig. Det synes mig derföre, att det måste blifva ganska kinkigt att realisera den plan, som Utskottet velat hafva tillämpad och hvarför ju goda skäl kunna anföras. Jag har ansett mig skyldig att fästa Kammarens uppmärksamhet på detta förhållande och jag har särskildt velat hemställa till Kammaren i min efterträdarens intresse, huruvida det är lämpligt, att Riksdagen uttalar en bestämd åsigt, afvikande från Kongl. Maj:ts, i fråga om upprätthållande af *båda* teaternes verksamhet, men när det gäller tillämpningen, icke ställer till Kongl. Maj:ts förfogande de medel, som erfordras för att realisera Riksdagens egen plan. Man kan visserligen säga, att medel skulle kunna från annat håll anskaffas, men då blir det beroende af andra omständigheter, om det beslut, Riksdagen fattar, kan komma att tillämpas eller icke, och jag hemställer, om det kan vara lämpligt, att Riksdagen skiljer sig från frågan, utan att veta om teaternes verksamhet under nästkommande spelår kan komma att fortgå på det sätt, Riksdagen själf anser önskvärdt.

*Angående
de Kongl.
teatrarnes.*
(Forts.)

Angående
de Kongl.
teatrarna.
(Forts.)

Herr Sven Andreasson: Äfven jag är tacksam mot regeringen därför, att den kommit med ett förslag i det syfte Riksdagen önskar och att vi härigenom kommit på väg till ett godt slut. Skulle man, på sätt Herr Liss Olof Larsson föreslagit, söka att ytterligare hålla frågan öppen, tror jag icke att vi skulle få så snart slut på frågan, som det nu tyckes blifva, om vi antaga Utskottets förslag. Herr Hörnfeldt har förut redogjort för frågans behandling i Utskottet, så att jag behöfver icke yttra något derom, men jag ber att, till följd af hvad den ärade Finansministern nämnde, få säga, att, derest man tillstyrkte ett obegränsadt belopp för nästa spelår, så hade vi kanske icke kommit till det resultat vi önska. Jag tror således, att, om vi antaga hvad Utskottet föreslagit, kunna vi hafva hopp att komma från en härfva, som varit ganska besvärlig för Riksdagen. Man säger visserligen, att man icke kan reda sig för nästa år med det anslag som föreslagits, och att man sett, huru det anslag, som i fjor lemnades, betydligt öfverskridits. Men man ansåg inom Utskottet, att man borde bestämdt uttala, att man måste rätta sig efter tillgångarne och att man icke ville göra större uppoffringar, än som föranleddes af trängande behof. Det var en annan sak som inom Utskottet förekom, hvarom Herr Hörnfeldt ej nämnde. Vi gjorde nemligen den förändringen i Kongl. Maj:ts proposition, att om den Kongl. teatern skulle uthyras och den sålunda skulle användas till lyrisk scen, hyresmännen äfven skulle hafva rätt att använda den till dramatisk. Härigenom trodde man sig bereda en fördel för det konsortium, som kan komma att öfvertaga teaterns verksamhet. Man förmodade äfven, att, om Dramatiska teatern skulle kunna försäljas, skulle äfven de personer, som köpte densamma, öfvertaga Stora teatern och att derigenom kunde uppstå en ekonomisk besparing för de aktörer eller det bolag, som skulle köpa teatern. Jag tror således att genom det beslut, Stats-Utskottet fattat, man skall kunna nå det mål, dit man önskar komma, och jag hoppas också, att konsten skall upprätthållas genom att teaterverksamheten icke öfverlemnas åt andra än dem, som kunna sköta den enligt de förväntningar, man har rätt att hysa.

Jag ber endast att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen rörande mom. a) vara slutad. Efter det propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan i nämnda moment.

Beträffande mom. b) yttrade

Herr Liss Olof Larsson: Vid den nu föredragna punkten skall jag tillåta mig att göra ett bestämdt yrkande. Det kan icke nekas till, att det är föga behagligt att göra det, men då man är öfvertygad om, att man har grundlagens bud till stöd för sin åsigt, bjuder pligten, att man framställer detta yrkande, äfven om det skulle vara förenadt med obehag. Det heter i § 39, mom. 2 i Riksdagsordningen, att Stats-Utskottet tillkommer rätt efterse och granska, huruvida gjorda eller förordnade utbetalningar af statsmedel icke

öfverstigit beloppet af de hufvudtittlar, hvilka af Riksdag uti upp-
gjord statsreglering blifvit fastställda. Vidare heter det i samma §:
»Skulle mot Riksdagens beslut — — — något af Riksdagens fast-
ställt anslag befinnas öfverskridet, skall Utskottet hos Kamrarna göra
anmälan». Detta allt är ett tydligt åliggande för Stats-Utskottet.
Vidare stadgas i Regeringsformen huru skall förfaras, om det
af Riksdagen bestämda belopp blifvit öfverskridet. Detta i grund-
lagen så tydligt uttalade åliggande, har Utskottet ej brytt sig om,
och man frågar sig då: har regeringen icke här öfverskridit ett
af Riksdagen bestämdt anslag? Jo, så vidt jag förstår. I fjor skref
Riksdagen i fråga om de Kongl. teatrarne i underdåniga skrif-
velsen N:o 79 till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t
»täcktes till näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag till de-
finitivt ordnande af frågan om teatrarne framtida ställning och verk-
samhet,» samt medgaf »Kongl. Maj:t rätt att låta på statsverkets be-
kostnad af tillgängliga medel förskjuta intill 40,000 kronor de utgifter
för teatrarne förvaltning under nästkommande spelår, hvartill det
ordinarie teateranslaget och teatrarne öfriga inkomster möjligen icke
komma att lemna tillgång». Så vidt jag kan förstå, är det nu ifråga-
varande anslaget, 40,000 kronor, ett sådant, som blifvit af Riksdagen
fastställt och som således icke får öfverskridas. Men i stället har
man i den Kongl. propositionen begärt öfver 148,000 kronor till
betäckande af den brist, som uppstått, i stället för af Riksdagen
lofvade 40,000 kronor, och på samma gång upplyser man oss god-
hetsfullt om, att detta ändå icke räcker, utan att den verkliga bristen
skall uppgå till mer än 220,000 kronor, och hvilken Riksdagen skall
få det nöjet att betala, allt under det Riksdagen för ifrågavarande
ändamål anvisat högst 40,000 kronor. Jag kan icke finna annat än
att hela detta förfarande strider mot grundlagens tydliga stadgande.
Jag vet väl, att min åsigt icke kommer att göra sig gällande i Kam-
maren, men när jag anser grundlagens bud i detta fall vara klart
och tydligt, kan jag icke underlåta att, utan hänsyn till hvem det
vara må, som öfverskridit en gång fastställt anslag, inlägga min pro-
test deremot. Ty de tider kunna nog komma, då sådana prejudikat
åberopas, och då Riksdagen skall inse att det beslut som nu fattas,
var ett ödesdigert beslut, som man då skall önska ogjordt. Man har
i föregående punkt talat om *högst* 40,000 kronor och har på det
sättet velat förebygga, att anslaget icke skall komma att öfver-
skridas en gång till, men, så vidt jag kan förstå, innebär det beslut
Kammaren fattat vid punkten a) ingenting annat än hvad Riksdagen
beslöt redan i fjor, och det oaktadt har det så bestämda anslaget
öfverskridits så betydligt. Det betyder under sådana förhållanden
ingenting, att Riksdagen prutar, på hvad Kongl. Maj:t begär, om
Kongl. Maj:t, sedan Riksdagen fastställt ett mindre belopp, likväl utan-
ordnar denna summa 3 å 4 gånger om och sedan till Riksdagen
endast anmäler att anslaget var otillräckligt; då Riksdagen utan
vidare förklarar: det betala vi utan någon invändning. När vi sta-
tuera detta exempel, blifver det sedan ett rent nonsens att stå här
och pruta på begärda anslag och besluta om bestämda anslag, ty se
vederbörande att de saklöst kunna taga huru mycket som helst, och

*Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts).*

Angående
de Kongl.
teatrarne.
(Forts.)

att Riksdagen godhetsfullt betalar, så snart den derom anmodas, så varder det nog ett fortgående på den beträdda vägen. För min del kan jag icke vara med om något sådant och därför vill jag, äfven med fara att blifva ensam om min åsigt, yrka afslag på det nu föredragna momentet.

Häruti förenade sig Herrar *A. Göransson, J. E. Ericsson* i Ahlberga och *J. Jonasson* i Gullaboås.

Herr vice Talmannen *Ifvarsson*: Jag vet icke hvem som skulle betala Kongl. teaterns skuld om detta Herr *Liss Olof Larssons* yrkande vunne Riksdagens bifall. Sannolikt skulle den betalas med köpeskillingen för den Dramatiska teatern. Herr *Liss Olof Larssons* förslag går i den rigtningen. Jag tror dock att det är bättre att genast anvisa medlen till utgående från statsverket och således bifalla Utskottets hemställan i denna punkt, än att låta teaterstyrelsen disponera hela köpeskillingen för Dramatiska teatern, hvarför jag yrkar bifall till Utskottets förslag. Jag kan icke se, att man kan antaga, att herrar statsråd skola vara skyldiga att betala de ifrågavarande medlen, och då vet jag icke att någon annan än staten kan komma i fråga att betala dem.

Jag yrkar, såsom jag sagt, bifall till Utskottets förslag.

Herr *O. B. Olsson* instämde med Herr vice Talmannen.

Herr *Sven Andreasson*: Jag kan icke tro, att det är den ärade talarens på dalabänken mening att vi kunna undgå att betala dessa penningar, och icke heller kan jag tro, att han vill att Riksdagen skall vidtaga någon sådan åtgärd, som skulle leda till anmärkning mot statsrådets ledamöter. Och då jag icke kan se att det tjenar till något att uppskjuta med att betala dessa penningar, får jag säga att, på sätt frågan nu står, jag icke kan annat än yrka bifall till det förslag Utskottet kommit till.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de meningar, som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan som ock på afslag derå; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering blef emellertid begärd, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under mom b) i Utlåtandet N:o 11 c) röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammararen afslagit Utskottets förevarande hemställan.

*Angående
de Kongl.
teatrarne.*

(Forts.)

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, visade 89 Ja mot 54 Nej; hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Mom. c) bifölls.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets Memorial N:o 49, med förslag till åtskilliga stadganden i det nya reglementet för Riksgäldskontoret;

Samma Utskotts Utlåtande N:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af hemmanet Neder Jerfva N:o 2 i Solna socken och Danderyds skeppslag af Stockholms län;

Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Memorial N:o 4, i anledning af erhållen återremiss å förslag om utredning i fråga om anskaffande af lämpliga lokaler för Riksdagen, Riksbanken, m. m.; och

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 17, angående tullbevillningen.

Kammararen beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

Kammararens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 12 på natten.

In fidem

H. A. Kolmodin.